

Starta företag utan pengar

nästan

Starta företag utan pengar

TILLVÄXT
VERKET

 MACKEN

Omslagsbild: Layla Abbas Lefta startade salong Guldsaxen tillsammans med sina vänner. Läs mer om henne på sidan 54.

© **Tillväxtverket**

Upplaga: 1 000 ex, därefter tryck vid behov

Text: Fredrik Bergman

Foto: Stefan Nilsson

Form: Ordförädet

Stockholm, oktober 2015

Tryck: DanagårdLiTHO AB

ISBN 978-91-87903-34-2

Info 0629

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Eva Carlsson, Tillväxtverket

Telefon 08-681 91 00

Förord

Att starta ett företag som har förutsättningar att utvecklas och överleva kräver en god affärsidé, kunskaper och ofta, men inte alltid, en summa pengar för att komma igång. Tillväxtverket arbetar för att underlätta för fler att starta företag och för att fler affärsidéer ska förverkligas. Att ge ut den här boken är en del av det arbetet.

Alla som vill starta företag, oavsett kön, ålder, födelseland och val av företagsform ska ha möjlighet att få information, rådgivning och stöd till utveckling – på likvärdiga villkor. Tillväxtverket arbetar för att öka möjligheterna för personer med olika bakgrund och erfarenheter att förverkliga sina affärsidéer. Boken *Starta företag utan pengar* ger många exempel på spännande lösningar för att komma igång med företagande med små medel men med starka drivkrafter hos entreprenörerna. Det är en vinst för samhället och människorna att vi tar vara på den drivkraften.

Vi hoppas och tror att den här boken kan vara en källa till inspiration. Inspiration för fler att våga starta företag men också för att fler kan se möjligheter hos människor de möter att bli företagare.

Författaren, Fredrik Bergman, svarar själv för innehållet i boken.

Anna Bünger

Avdelningschef för Näringsliv
Tillväxtverket

Inledning

Kanske är du arbetslös, kanske lever du på försörjningsstöd från socialförvaltningen med drömmar om att bli självförsörjande. *Starta företag utan pengar* är skriven för dig som har drivet, och idéerna, men kanske inte de stora pengarna för att starta ett eget företag.

Boken riktar sig också till företagsrådgivare, socialarbetare, arbetsförmedlare och andra som möter människor som är i behov av en egen försörjning. Den ger inspiration och kunskap om att starta ett levebrödsföretag med en liten ekonomisk insats från början.

Boken har en positiv ansats. Den vill visa på de möjligheter som finns. Visst är det mycket regler i ett land som Sverige, hälsoskyddsregler, skatteregler, kassaregisterlagar, arbetsmiljökrav och mycket annat. Ibland får man rentav höra att det inte går att försörja sig som torghandlare i ett så komplicerat land som Sverige. Vid en första anblick kan det kanske upplevas så. Den här boken försöker se till vad som faktiskt går att göra, utan att bryta mot regelverket.

Det är inget lätt liv att bli företagare, långa arbetsdagar och ofta ett par års kämpande innan det bär sig. Det är kanske inte ett liv som passar alla människor. Men för en del, är det alldeles naturligt.

För många flyktingar som kommer till Sverige kan den traditionella svenska vägen till arbete – studera, bli anställningsbar och få en trygg anställning – upplevas som främmande. Man är istället van att producera och sälja något. Traditionen är att vara näringsidkare. Inte sällan möter vi människor som upplever att de dessutom blir bättre på att prata svenska genom att stå på torget och sälja blommor än genom att läsa svenska i ett klassrum med kanske mer än 30 elever.

Starta företag utan pengar bygger på sju års erfarenheter från Mackens företagscenter i Växjö. Företagscentret har byggts upp i nära samarbete med Växjö kommun. Det handlar om att hjälpa människor att starta eget, människor som ofta saknar både pengar, kontakter och goda språkkunskaper, men som har yrkeskunskaper, driv och idéer.

Det är ett stort självförverkligande att få leva av en egen idé, att själv kunna försörja sig. Vår modell har hela tiden varit den långa vägens företagande: att börja på torget, och sakta växa från nästan ingenting. Det är ett företagarliv som kräver större tålamod, men samtidigt är det ett företagande som innebär långt mindre risker. Att starta företag utan pengar är i vår värld både en realitet och en rekommendation.

Ett varmt tack till alla er som gjort denna bok möjlig, först till Christina Behrenz på Växjö stadsbibliotek som tog initiativ till boken, sen till alla som välvilligt delat med sig av kunskaper, Thomas Andersson, Ann-Kristin Mansfeldt, Lennart Olsson, Staffan Håkansson, Peter Johansen, Magnus Andersson, Stefan Carlsson, Bertil Närenbäck med flera och så ett stort tack till Tina Hedegård för god hjälp med korrekturet, och till Eva Carlsson och Eva Johansson på Tillsättningsverket för ert stora engagemang och för många konstruktiva synpunkter. Ett varmt tack också till bokens alla entreprenörer. Det är ni som är hjältarna. Det är er det handlar om.

MACKEN, VÄXJÖ OKTOBER 2015

Fredrik Bergman

Innehåll

Förord	3
Inledning	5
Tip lever på torghandel	10
Att försörja sig som torghandlare i Sverige.....	12
Nouzad öppnade bilfirma	20
Börja nu men börja rätt.....	23
Ali har en falafelvagn	34
Konsten att bygga och inreda en egen matvagn eller matmopedbil.....	37
Hur man fixar en bra plats för en matvagn.....	38
Mohsen driver egen rörfirma	42
Måste man ha utbildning för att arbeta som hantverkare i Sverige?.....	45
I Berhanes cykelverkstad	48
Hitta lokal.....	51
Maria, Layla och Nasim startade salong ihop	54
Så fungerar ett egenanställningsföretag.....	57
Inred en egen frisersalong.....	59
Du är ansvarig för arbetsmiljön.....	61
Frisersalong hemma i bostaden.....	62
Wichain öppnade egen städfirma	66
Rut och Rot.....	69
Hala startade Mammornas kafé	72
Trappstegshyror och omsättningshyror.....	76
Om du ska hyra på vanligt vis.....	76
Gerillamarknadsföreläsning.....	77

Abdikadirs somaliska butik	82
Anställa personal	85
Jalals arabiska restaurang	90
Attefallshus	93
Livsmedelsregler för restauranger	93
Konsten att göra ett egenkontrollprogram för livsmedel	94
Så fixar du en bra arbetsmiljö på restaurangen	98
Fixa en bra och billig ventilation	99
Muhamad Muhebi är fårbonde	104
Att hålla djur i Sverige	107
EUs olika stöd för lantbruk	107
Sirwan startade taxiföretag	112
Starta eget taxiföretag	115
Vad gör man när alla banker säger nej?	116
Konsten att växla över från försörjningsstöd till eget företagande	117
Ahmed importerar sten från Östeuropa	122
Försäkringar	125
Se till att inte hamna hos kronfogden	127
Företagare i statistiken	130
Visste du detta – om företagare med svensk och utländsk bakgrund	131

*”Stå på torget har varit
jättebra för att lära sig
svenska.”*

UBONRAT "TIP" SUWANNAWONG

Tip lever på torghandel

Ubonrat Suwannawong kom till Sverige från Thailand 2003. Bland det första hon gjorde var att lära sig baka traditionella svenska småkakor. Hon studerade noga hur hennes svenska svärmor gjorde. Sen öppnade Tip som hon kallas, kakförsäljning på torget. Nu lever hon sedan flera år på att sälja kakor under torghandeln.

– Jag tänkte att jag kunde sälja kakor på torget för att lära mig prata svenska. Människor pratar alltid så mycket på torget.

De första kakorna hon lärde sig var Helenakakor, kanelbullar och kärleksmums.

Hon behövde inget startkapital för att börja. Kakorna bakade hon hemma på spisen, först som en liten hobby, innan hon startade eget företag på riktigt.

– Jag började med 250 kronor, som jag köpte ingredienser för. När kakorna var sålda hade jag fått in 500 kronor och då kunde jag köpa fler ingredienser nästa vecka.

Hennes försäljning ökade hela tiden. Hon fick snart stamkunder. Genom Arbetsförmedlingen fick hon efter en tid möjlighet att gå bageriutbildning. Hon fick också en längre praktik på ett bageri. Tips dröm blev därefter att hitta en egen bagerilokal. Hon kom över ett gammalt pirogbageri i industriområdet, där hon nu bakar inför marknadsdagarna, onsdag och lördag.

Det hårda med bageriyrket är tiderna. Ska bullarna vara varma och fräscha på morgonen måste de bakas på natten. Tip går ofta upp mellan två och tre på natten för att baka inför dagens försäljning. Dagarna är långa, ibland jobbar hon till åtta på kvällen.

– Vill man lyckas som företagare måste man vara beredd att arbeta hårt. Man måste kämpa lite.

Samtidigt har Tip fått uppleva att affärerna gradvis förbättras.

– Om fem år har jag ett bättre liv, jobbar mindre, tjänar lite mer. Jag ser ju hur ekonomin går bättre hela tiden.

Hon vill fortsätta sälja på torget, men vill också öppna butik i bagerilokalen där hon bakar. Tip vill rå sig själv, hon gillar att vara företagare.

– Jag styr själv hur mycket eller lite jag vill arbeta. Jag bygger själv mitt liv, och det håller på att bli ett bra liv. Det går att tjäna pengar på det här. Men jag jobbar förstås hårt.

Hon tror absolut att det skulle gå att försörja sig i andra städer på samma sätt som hon försörjer sig i Växjö, genom att baka kakor och sälja på torget. ■

”Jag styr själv hur mycket eller lite jag vill arbeta. Jag bygger själv mitt liv, och det håller på att bli ett bra liv.”

Att försörja sig som torghandlare i Sverige

Vilka tillstånd behövs?

Den som vill sälja utomhus i Sverige behöver oftast platstillstånd för detta, från både polisen och kommunen. Men säljer man på torget under särskilt uppgjorda torgdagar, brukar det inte behövas några platstillstånd.

Hur får man den bästa platsen på torget?

Det gäller att boka i förväg eller att vara tidigt på plats inför en torghandelsdag. De som kommer tidigt brukar få bra platser. Vill man stå någon annanstans än på det vanliga etablerade torget, måste man söka tillstånd hos polisen.

Kostar det något att sälja?

Många kommuner tar betalt för en dagsplats i torghandeln. Fråga på kommunens gatukontor.

Får man sälja vad som helst?

Det brukar gå att sälja det mesta på ett svenskt marknadstorg, kläder, hantverk, blommor, mat med mera. Men den som ska sälja mat återkommande måste anmäla och registrera sin verksamhet hos kommunens miljö och hälsoskyddskontor. Reglerna är enkla för den som säljer förpackat godis eller färdigförpackade kakor men börjar man sälja saker i lösvikt ökar kraven på hygieninsyn. För försäljning av varm mat och kött är det högt ställda krav. Prata alltid med kommunen först när det handlar om matförsäljning. Berätta om vad du vill sälja.

Måste man starta företag?

Alla som står på torget måste inte starta företag. Skatteverket skiljer mellan tre typer av torgförsäljning: försäljning av privat lösöre, hobbyverksamhet och näringsverksamhet.

Den som städar i lägenheten och säljer några av sina egna saker, kanske lite böcker och prydnadssaker, någon möbel

på torget – behöver inte starta företag. Men då måste den årliga vinsten för detta vara mindre än 50 000 kronor (försäljningspris minus anskaffningspris). Detta räknas som ”försäljning av privat lösöre”.

Den som säljer hemgjorda kakor eller eget hantverk på torget vid ett eller några tillfällen behöver inte heller starta företag. Hobby är något man gör på sin fritid utan egentligt vinstsyfte, till exempel försäljning av egentillverkad hemslöjd, av växter från egen trädgårdsodling, eller försäljning av kulturell verksamhet, exempelvis att sälja egna böcker eller spela gatumusik. Den som tjänar pengar på en hobbyverksamhet ska använda en särskild skatteblankett som heter T2. Denna lämnas in ihop med inkomstdeklarationen.

Hobbyverksamhet ska beskattas även om man inte behöver starta företag. Man uppger överskottet som en tjänsteinkomst. Även när det gäller hobby har man rätt att göra avdrag för de kostnader man haft.

Näringsverksamhet är när människor ägnar sig åt torghandel med huvudsyftet att tjäna pengar och försörja sig, och då måste man nästan alltid starta företag. När Skatteverket bedömer vad som är näringsverksamhet utgår man från tre kriterier:

- självständighet,
- varaktighet,
- vinstsyfte.

Räknas man som självständig i sin verksamhet, håller på varaktigt, och har ett tydligt vinstsyfte, då klassas verksamheten som en näringsverksamhet. Man måste då registrera sig hos Skatteverket och ansöka om att bli godkänd för F-skattsedel.

Den som exempelvis köper in ett lager jordgubbar för försäljning på torget eller på gatan, räknas direkt som näringsidkare. Man är aktivt säljande, och syftet är vinst.

Måste man ha kassaapparat för att stå på torget?

Sverige fick en ny lag om kassaregister i januari 2014. Numera måste också torghandlare använda kassaapparat. Alla som säljer varor eller tjänster mot kontant betalning (inklusive betalkort) och som under året säljer varor eller tjänster för minst fyra prisbasbelopp (178 000 kronor 2015) måste ha en kassaapparat, även vid torghandel. Försäljningsgränsen som är satt till fyra prisbasbelopp gäller för hela företaget. Om exempelvis en restaurang öppnar en tillfällig matförsäljning på torget, så är det hela företagets försäljning som avgör om man måste ha kassaregister eller inte.

Alla kassaregister måste anmälas till Skatteverket, och de behöver numera en certifierad kontrollenhet som Skatteverket har rätt att titta på vid behov.

Man kan slippa kravet på kassaregister vid torghandel om man istället använder kontantfakturor, det vill säga skriver ut en faktura som betalas kontant för varje kund som handlar. Men då måste dessa fakturor vara lika noggranna för bokföringen som andra fakturor, det vill säga kundens fullständiga namn och adress måste stå med på kontantfakturan. I verkligheten blir det väldigt komplicerat att använda sig av kontantfakturor. Kunderna kan bli irriterade om de köper en tomatplanta av dig för 30 kronor, och då måste uppge både namn och adress på en faktura som skrivs i samband med försäljningen. Handlar det om dyrare saker, är kontantfakturering en mer möjlig väg.

Den som driver en verksamhet som hobby behöver inte använda kassaregister, även om försäljningen äger rum på torget.

Den som har en obemannad försäljning behöver inte heller ha kassaregister. Till obemannad försäljning räknas exempelvis en gatumusiker som spelar med en hatt framför sig.

Försäljning på en vanlig gata – utanför torghandeln

Som regel är det tillåtet i Sverige att utan tillstånd sälja tidningar, blommor, böcker, gatumusik och annat direkt från gatan, alltså utanför torget. Men den som sätter upp en försäljningsbod eller en matvagn eller egentligen vad som helst som kräver yta på offentlig plats, måste söka polistillstånd för att få använda marken. Allt som fordrar markyta kräver tillstånd, även om det handlar om att lägga ut en filt eller ställa upp ett enkelt bord att visa upp sina saker på. Men om marken endast används ”tillfälligt och i obetydlig omfattning och utan att inkräkta på någon annans tillstånd” behövs det inget godkännande från polisen.

Detta betyder att man utan marktillstånd exempelvis kan stå med en fiol och spela gatumusik, sälja tidningar från en axelväska, sälja ballonger från en ställning på ryggen, glass från en låda på magen eller sälja blommor från en vanlig cykel.

Handlar det om gatumusik så har vissa kommuner en egen ordningsstadga för detta. I exempelvis Göteborg får man bara spela högst en timme på vissa bestämda platser, samt bara under vissa tider på dygnet, och utan förstärkning och högtalare. Men reglerna ser alltså helt olika ut i olika kommuner.

Den som sammanlagt tjänar mindre än 18 824 kronor på ett år (2015) behöver inte betala skatt. Övriga får på olika sätt betala skatt, även om näringen är mobil och det handlar om försäljning till fots.

Plocka bär och svamp

Den som plockar kottar, bär och svamp i skogen och säljer, har rätt att göra detta utan att betala skatt om värdet inte överstiger 12 500 kronor om året.

Obemannad grönsaksförsäljning på kolonilotten

Om du säljer grönsaker från din kolonilott, eller från en stadsodling, i en obemannad kur, så kallad gårdsförsäljning – behöver du inte ha kassaregister. Här spelar det ingen roll hur mycket eller lite du säljer. Obemannad försäljning slipper kassaregister.

ORDLISTA

Näringsidkare – Företagare. Från början kommer ordet från restauranger och värdshus. Människor som ger oss näring

Näringsverksamhet – Eget företagande, ej anställning

Ingredienser – Beståndsdelar, exempelvis i en maträtt

Entreprenör – En människa som tar egna initiativ, som startar verksamheter som annars saknas, en företagsam person

Arbetsmiljö – Yttre förhållanden på en arbetsplats

Hälsoskydd – Skydd för vår hälsa

Kassaregister – Kassaapparat

Privat lösöre – Privata saker och tillhörigheter, lösa och möjliga att flytta

Hobby – Sysselsättning på lediga stunder, något man gör själv

Försäljningspris – Det pris man får för en vara vid försäljning

Anskaffningspris – Det pris man betalar för en vara vid inköp

Självständig – Oberoende, stående för sig själv

Varaktighet – Varaktig, något som är bestående, som finns länge

Vinstsyfte – Den ekonomiska förtjänsten är syfte och mål

Prisbasbelopp – Ett bestämt belopp som höjs med inflationen, och som ofta används vid nationalekonomiska uträkningar.

Kontant fakturering – Kontant betalning med kvitto utan kassaregister

Offentlig plats – Väg, gata eller torg som är tillgängligt för alla

Markttillstånd – Tillåtelse att få använda en viss plats

Obemannad – Utan personal

Ordningsstadga – Statliga eller kommunala regler för att inte skapa oro på en plats

”Min bror och jag, det blir ett perfekt företag.”

NOUZAD HUSSEIN

Nouzad öppnade bilfirma

Ända sedan han var barn har han haft sinne för affärer.

– Kan man sälja bilar i ett land, kan man nog göra det i alla länder, tänker Nouzad Hussein.

Efter att i flera år hjälpt kompisar att köpa och sälja bilar, på fritiden, startar han nu en bilfirma på riktigt.

När han bodde i Bagdad brukade han byta bil var tredje månad.

– Men jag har aldrig tidigare haft bilar som jobb, det var mer en hobby. På kanske 70 procent av mina privata bilbyten har jag tjänat pengar.

Han hade det bra i Irak, drev en egen elektronikimportfirma.

– Jag hade snygga kostymer, exklusiva klockor, ett fint hus och dyra parfym. Jag hade det riktigt bra. Sen kom kriget. Eftersom Nouzad hade jobbat med amerikanerna, blev han hotad. Han flydde landet och hamnade slutligen i Sverige.

Här har han haft lite svårt att få jobb, varit arbetslös i perioder. Men fritiden i Sverige har precis som i Irak ofta handlat om bilar. Han har hjälpt kompisar och släktingar med att köpa och reparera bilar, oftast utomhus på parkeringen.

Fastighetsägaren där Nouzad bor rår om en verkstadslokal som alla hyresgäster kan låna gratis. Har det funnits möjlighet så har han försökt låna den.

– Rostlagningar kan man göra utomhus, och motorreparationer. Vi har bytt kamremmar utomhus. Men för att byta hjullager vill jag ha ett garage.

I Irak fanns det en helt annan tradition av att reparera på plats, med enkla verktyg. Reparatören förflyttade sig till den

trasiga bilen istället för tvärtom. Nouzad har tänkt göra samma sak här. Han har nyligen köpt en lastbil för biltransporter. Med den kan han om det behövs hämta en trasig bil och köra den till verkstaden. Han kan också åta sig bogsringar, billigare än andra bärgningsbilar.

– Jag kan svetsa och skruva, men egentligen är det inte det jag vill. Jag är bättre på att göra affärer. Min bror Firas var mekaniker i Bagdad. Nu bor han också här. Han är mycket bättre än jag på att reparera. Jag tänkte att bilfirman blir perfekt om det är Firas och jag. Vi kompletterar varandra.

Redan nu när de just registrerat firman har de ett 30-tal bilar till salu, framför verkstaden. Många ägs av släktingar, nu inledningsvis.

Nouzads bilintresse är genuint så när han följer med en släkting för att titta på en bil, vet han precis i huvudet hur mycket det kostar att reovera bromsarna på en Saab 9-5, byta topplock på en Renault eller växellåda på en Golf. Han vet hur långt han kan gå i pris, innan det blir dumt. Detta har gjort att han vågat köpa trasiga bilar, billigt. Många av de bilar som nu är till salu har köpts med trasig motor, eller utsliten växellåda. Efter att de dåliga delarna bytts ut, är bilen värd väsentligt mer.

– Många vet att jag och min bror kan fixa och göra affärer med bilar. Redan nu när vi börjar har vi många kunder med oss. Det är inte en bilfirma människor går till, det är en viss reparatör de vill ha. Många här i Växjö vet att Firas är duktig på att reparera, oavsett var han jobbar.

Det svåra blir möjligen att få alla släktingar som fått hjälp gratis, att nu börja betala.

För de måste få in pengar till firman. Bara verkstadslokalen kostar 9 000 kronor i månaden plus moms men då har den också bra oljeavskiljare och ett bra läge, precis intill den stora bilskroten i Växjö. Lätt att hitta och lätt att få tag på billiga delar.

”På kanske 70 procent av mina privata bilbyten har jag tjänat pengar. Jag har alltid hållit på med bilar.”

Nouzad startar företaget som aktiebolag redan från början. Det vore farligt att driva en bilfirma som enskild firma med så mycket kapital inestående i form av bilar, och med de risker det kan innebära att arbeta med reparationer. Om en stor kund inte kan betala till en enskild firma, kan också företagarens familjeekonomi riskeras.

Utrustningen i verkstaden har han köpt begagnat alltefter-som, lite i sänder. Han har köpt fina billyftar från Tyskland. Den dyraste maskinen är en hjulinställningsmaskin. Balanseringsmaskin återstår att köpa in.

Nouzad tänker att de ska tjäna pengar både på service, reparationer, rekonditionering, bärgning och försäljning.

– Redan nu vill jag anställa en bilelektriker. Om två år räknar jag med att vi vuxit så mycket att vi har råd att ha en egen sprutbox för lackeringar.

Nouzad tror att fler duktiga reparatörer från exempelvis Irak, skulle kunna leva på att reparera och sälja saker i Sverige. Sverige har fått en olustig tradition av slit och släng. Detta gör att det går att köpa trasiga motorgräsklippare nästan gratis. När de reparerats är de värda mycket mer.

– Jo, jag tror att det finns pengar på fler områden när det gäller reparationer, än bara bilar.

Vad är du rädd för nu när företaget startas?

– Jag är inte rädd för ekonomin. I så fall är jag rädd för att bli sjuk eller skadad. Det vore hemskt just nu.

Nouzad och hans fru ska snart få sitt första barn. Framtiden är på alla sätt spännande. Hoppfull. ■

Börja nu men börja rätt

Alla människor som ska sälja sin bil behöver inte starta bilfirma. Du kan sälja både en och fyra bilar innan det är dags att tänka på företagsregistrering. Samma sak om du säljer mat, bröd, kakor eller hantverk. Att pröva på att sälja något man gjort, räknas som hobby – och blir en näringsverksamhet först när du gör det återkommande i syfte att försörja dig. Du måste därför inte ha företag första dagen du är igång.

Egentligen finns det ett steg till, mellan hobby och eget företag – att driva verksamheten med ett lånat företag, med ett så kallat egenanställningsföretag. Fler och fler använder sig numera av denna modell. Egenanställningsföretaget kan vara ett användbart mellansteg, för att minska företagandets risker. Läs mer om Egenanställningsföretag på sidan 57.

Välj rätt företagsform

Vilken företagsform du eller ni väljer får större betydelse än man först kanske tror. Det är stor skillnad på att driva en enskild firma, själv vara ensam ägare, själv bestämma allt – eller att driva företag i en ekonomisk förening där ni alltid är flera som bestämmer, och där ni helst ska vara överens om varje beslut.

Enskild firma, handelsbolag, aktiebolag och ekonomisk förening är de vanligaste företagsformerna i Sverige.

Enskild firma

Enskild firma kan tyckas både billigt och enkelt att driva. Men samtidigt innebär det begränsningar. När flera människor driver företag ihop, kan man komplettera varandra. Någon är bra på att sälja, en annan är en duktig ekonom, en är produktutvecklare. I den enskilda firman måste man ofta axla alla rollerna själv. Det kan på så vis vara svårt att utvecklas i en enskild firma. Man sitter med sig själv både vid fikabordet och vid de stora besluten.

Å andra sidan är det tryggt att själv ha kontroll över verksamheten. Man får själv ta en direkt del av företagets vinster och förluster. Man har ett fullt personligt ansvar. Företagets organisationsnummer är det egna personnumret. Det finns därför inte någon gräns mellan dig som ägare och företaget. Den egna ekonomin hänger helt ihop med företagets ekonomi. Går företaget i konkurs blir detta väldigt tydligt. Då kan fullt personligt ansvar innebära att man måste sälja av egna privata saker för att rädda företagsskulden. Drivs den enskilda firman inom familjen, är det möjligt att fördela överskottet i en enskild firma mellan familjemedlemmar i den egna familjen, utan att dessa är anställda i företaget. Det finns därför ganska goda möjligheter att i praktiken driva en enskild firma som ett familjeföretag. Det är också möjligt att anställa andra människor i en enskild firma.

Handelsbolag

I ett handelsbolag har man också fullt personligt ansvar. Här är man minst två personer som driver företaget tillsammans. Eftersom man delar det personliga ansvaret gäller det att ha en god relation och trygga kontakter emellan varandra. Ni är solidariskt ansvariga för företagets skulder. Om din kompanjon köper en dyr maskin på avbetalning, är du lika ekonomiskt ansvarig för detta som kompanjonen.

Men om man till exempel driver en verksamhet inom familjen som inte innebär stora ekonomiska risker, kan handelsbolaget vara en bra form. När företagets ägare sköter verksamheten tillsammans och alla är aktiva, är det ofta administrativt lättare att driva det som ett handelsbolag och fördela överskottet, än att driva det som en enskild firma med externt anställda. Man styr företaget tillsammans.

Aktiebolag

Aktiebolag är en bra företagsform om det är bestämt vilka som ska vara delägare både nu och med sikte på framtiden. Man säger att aktiebolag är en sluten företagsform. Redan vid bildandet beslutar man om vilka som ska äga aktierna,

och därmed bolaget. Delägarna har sedan rätt att sälja sina aktier till någon annan, men man kan genom bolagsordningen styra denna rätt. Till skillnad från ekonomiska föreningar är det mängden aktier per person som styr inflytandet i företaget. De som har många aktier har fler röster än de som har få. Vill man ha full kontroll över vilka som är och får bli delägare, är aktiebolag en bra form.

Om andelarna ska bli fler eller fördelas måste detta tas upp av bolagsstämman. Det kan krävas ändringar i bolagsordningen, om inte utrymmet att skapa fler aktier eller omfördela dem på ett nytt sätt redan skrivits in i bolagsordningen.

I ett aktiebolag tar man inte fullt personligt ansvar (såvida man inte som ägare gått i borgen för sitt bolag). Om bolaget går i konkurs så är detta annars åtskilt från delägarnas privata ekonomier. Aktiebolaget är precis som ekonomiska föreningar egna juridiska personer som så att säga själva svarar för sina avtal, skulder och förpliktelser. Ändå kan aktieägare och föreningsmedlemmar bli personligt ansvariga, om de begår lagbrott i företagets namn, om de alltså är kriminella, eller exempelvis struntar i att betala skatt.

Ekonomisk förening

Medlemskapet i föreningar är öppet, men ofta har man samtidigt stadgar som reglerar denna öppenhet. Exempelvis måste man ha arbetat minst ett år i företaget för att kunna bli medlem, eller så kostar medlemskapet en slant.

Ekonomisk förening förutsätter att alla medlemmar på något sätt är aktiva i föreningen. Med öppet medlemskap i föreningar, menas att medlemmar lätt kan gå ur och gå in. Vill man att alla som arbetar i företaget ska ha möjlighet att få vara med och bestämma, det vill säga ha förhållandet en medlem en röst på stämman, då är ekonomisk förening den naturliga företagsformen. Huvudregeln är att ekonomiska föreningar inte får neka någon att bli medlem om denna person uppfyller medlemskravet enligt stadgarna. Vill man däremot ha delägare som endast tillför kapital och som inte

alls är aktiva, är aktiebolag en mer logisk företagsform. Man har inte personligt ansvar i en ekonomisk förening. Upphör föreningen så påverkar det normalt inte familjens ekonomi. Dessa ekonomier är åtskilda. Man riskerar egentligen bara att förlora sin medlemsinsats om föreningen läggs ned.

Antalet andelar i en ekonomisk förening är inte bestämt på förhand.

Ideell förening

Det är också möjligt att organisera sig i en ideell förening. Men då får inte syftet vara affärsinriktat, utan det ska vara just ideellt. Men en ideell förening kan också ha anställd personal. En ideell förening kan också driva affärsverksamhet, om affärsverksamheten har ett ideellt syfte. Både ideella föreningar och ekonomiska föreningar är så kallat öppna associationer. Medlemmar kan gå in och ut.

Här har man inte heller ett personligt ekonomiskt ansvar för organisationen.

Varianter

Det går att hitta personliga varianter i alla företagsformer, så att det inte riktigt blir som i grundformen. I en ekonomisk förening kan man ha en så hög medlemsinsats att bara de ursprungliga medlemmarna har råd att vara med. I ett aktiebolag kan man ha ett samverkansavtal som gör att maktförhållandet alltid blir en ägare en röst. Det finns också Svb-aktiebolag, där man har en särskild vinstutdelningsbegränsning, och där funktionen blir väldigt lik en ekonomisk förening eller en ideell förening där det eventuella överskottet återinvesteras i verksamheten.

Man kan också konstruera blandformer, exempelvis ha dotterbolag. Det är inte ovanligt att ekonomiska föreningar äger aktiebolag, exempelvis för att ta hand om föreningens fastigheter.

Förr användes också företagsformen kommanditbolag, men denna form är idag så ovanlig att vi valt att inte ta upp den.

Det här är en väldigt kortfattad beskrivning av skillnaderna mellan de olika företagsformerna, vill du veta mer har Tillväxtverket en bra skrift: ”Välj association för att driva företag tillsammans” som kan laddas ner gratis från Tillväxtverkets hemsida.

FÖRETAGSFORMER

	Enskild firma	Handelsbolag	Aktiebolag	Ekonomisk Förening
Antal ägare	En	Två eller flera	En eller flera	Minst tre
Syfte	Själv driva en näringsverksamhet	Tillsammans driva en näringsverksamhet	Som regel att få avkastning på satsat kapital, men aktiebolaget kan också ha andra syften	Främja medlemmarnas ekonomiska intressen
Personligt ekonomiskt ansvar	Ja	Ja	Nej	Nej
Ägarna deltar i verksamheten	Ja	Ja	Kan, men behöver inte	Ja
Bestämt antal ägare	Ja	Ja	Ja, men aktierna kan fördelas om	Nej
Start- och registreringskostnad	900 kronor i Verksamts E-tjänst	900 kronor i Verksamts E-tjänst	1 900 kronor i Verksamts E-tjänst samt minst 50 000 kronor i grundläggande aktiekapital	1 100 kronor i Verksamts E-tjänst
Vem bestämmer?	Ägaren bestämmer själv	Ägarna bestämmer tillsammans eller var och en för sig, men övriga ägare har i så fall vetorätt	Aktieägarna på stämman. Bolaget förvaltas mellan stämmorna av en styrelse. Revisorer granskar styrelsens arbete	Medlemmarna på stämman. Föreningen förvaltas mellan stämmorna av en styrelse. Revisorer granskar styrelsens arbete

Tänk på några saker till

- Det är ofta lättare för en ekonomisk förening eller en ideell förening att söka offentliga projektmedel, än för ett aktiebolag, handelsbolag eller en enskild firma. Många fonder och stiftelser är bara öppna för föreningar.
- Det kan vara svårt för ekonomiska föreningar att få banklån, eftersom man ofta har en svagare ägarkontinuitet. Medlemmarna har oftast inte bundit något stort eget kapital i föreningen, och kan därför lätt hoppa av. Så även om banken gillar och tror på den nuvarande styrelsen i en ekonomisk förening, så vet de att det kan vara helt andra människor om ett år.
- För dig som har funktionsnedsättning och som startar företag, kan det vara klokt att gå ihop och starta en ekonomisk förening eftersom du då kan få en lönebidragsanställning, även om du är med i styrelsen. Ja, även om du är med och driver företaget. Men det gäller att göra allt i rätt ordning. Börja i så fall med en anställning i den ekonomiska föreningen, innan du blir medlem och går med i styrelsen.
- Ifall du hade tänkt dig att ha praktikanter, lärlingsplatser eller utbildningspraktikplatser, så kan detta vara svårare i en enskild firma. Arbetsförmedlingen har ofta restriktioner mot praktik i enskilda firmor.
- Bokföringskravet är likadant för alla företagsformer. Men om du driver en enskild firma med en årsomsättning på under tre miljoner kronor har du rätt att göra ett förenklat årsbokslut. Här går det att spara in kostnader för redovisningsbyrå.
- Man kan få starta eget – stöd från Arbetsförmedlingen i alla företagsformer, inte bara i enskilda firmor. Men se till att företaget inte är startat när du söker stödet. För att kunna få starta eget – stöd måste du ha gjort en färdig affärsplan. Denna ska godkännas av Arbetsförmedlingen.

Några exempel på hur du kan tänka vid valet av företagsform

Du startar en pizzeria

Här kan det vara klokt att driva företag i aktieföretagsform, eftersom det finns tydliga risker med företagandet – exempelvis att man skrivit på ett långt hyreskontrakt som sen är svårt att ta sig ur om företaget inte går bra. Eller att man köpt in flera dyra maskiner för lånade pengar.

Du vill starta ett företag som webbdesigner

Eftersom denna typ av firma varken behöver dyra maskiner (en dator räcker) eller dyra lokaler, inte heller något lager – så skulle man kunna driva detta i en enskild firma utan att ta stora risker.

Ni startar ett gym bara för kvinnor

Om du vill starta ett gym med särskild tanke på invandrade kvinnor så är det fullt möjligt att söka projektmedel för detta, exempelvis från EUs socialfond, från Sparbanksfonder eller från Socialstyrelsen. Då kan det vara klokt att driva gymmet i föreningsform och tänka att du som driver blir anställd av föreningen. Det är lättare för en förening att söka projektmedel, än för en enskild firma.

Ni startar en loppis gemensamt

Om ni är flera stycken som startar loppis ihop, och främsta syftet är att ni ska kunna leva på verksamheten så kan det vara klokt att starta den som en ekonomisk förening. Om syftet med loppisen är att skänka pengar till Afrika, så låter det mer som ett ideellt syfte och då är ideell förening den naturliga formen.

ORDLISTA

Registrera firma – Registrera firma innebär att firman är igång, och att den står skriven på den/dem som verkligen driver företaget. Gör lättast med hjälp av Verksamt.se.

Komplettera – Lägga till det som fattas så att det blir ett färdigt resultat.

Kapital – Pengar eller andra tillgångar.

Reparation – Laga, återställa i fungerande skick

Egenanställningsföretag – Ett företag att låna, utan att juridiskt behöva vara företagare

Personligt ansvar – När man talar om personligt ansvar i företagssammanhang, menar man oftast ett personligt ansvar för företagets skulder vid en företagsnedläggning.

Solidariskt ansvar – I företagssammanhang används begreppet solidariskt ansvar för ett delat ansvar enligt modellen "en för alla och alla för en". Alla ägare eller styrelseledamöter får vara beredda att fullt ut axla ansvaret när skulder eller problem uppstår. Betalningskravet kan riktas mot vem som helst av de ansvariga.

Öppet medlemskap – Med öppet medlemskap menas att alla har rätt att bli medlemmar i företaget. Vanligt i ekonomiska föreningar. Ofta är det öppna medlemskapet villkorat på olika sätt, exempelvis att alla som arbetat mer än två år i företaget får bli medlemmar.

Svb aktiebolag – Aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Används vanligen för ideella syften.

Bolagsordning – Bolagsordningen är företagets regelsamling.

Vinstutdelningsbegränsning – En regel för hur mycket vinst som får tas ut från ett företag.

Överskottet återinvesteras – När företagets vinst används till att stärka företaget, vinsten tas inte ut.

Dotterbolag – Ett bolag som är helägt av ett annat bolag

Funktionsnedsättning – Handikapp, när kropps- eller sinnesfunktioner har nedsatt funktion

Lönebidragsanställning – Om du har nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning kan arbetsgivaren få ett lönebidrag när du anställs.

Utbildningspraktik – En praktikplats som samtidigt innebär utbildning

Lärlingsplats – En plats där lärlingar kan lära sig ett yrke. Förr var det vanligt att man fick yrkeskunskaper som lärling, och inte genom utbildning.

Stämman – Det högsta beslutande mötet i föreningar och aktieföretag.

Redovisningsbyrå – Ett företag som hjälper andra företag med redovisning, ekonomi och bokföring.

Årsomsättning – Värdet av de pengar som kommer in till företaget under ett år.

Årsbokslut – En avslutning på den löpande bokföringen för ett räkenskapsår.

Ägarkontinuitet – Att ha samma ägare i företaget under en längre tid

Bokföringsskyldighet – Företagare har bokföringsskyldighet och det innebär:

- att löpande bokföra alla affärshändelser så att de kan presenteras i registreringsordning (grundbok) och i systematiskt ordning (huvudbok)
- att se till att det finns verifieringar för alla bokföringsposter
- att arkivera räkenskapsinformationen i ordnat skick och på betryggande sätt inom landet under minst 7 år. Tänk på att även uppgifter på disketter, cd och hårddiskar kan vara räkenskapsinformation
- att upprätta årsbokslut eller årsredovisning

FALAFEL

FISH & CHIPS   KEBAE

MEDITERRANEAN

*”Tänk på hygienen.
Vi jobbar med mat.”*

ALI ABDULGABAR

Ali har en falafelvagn

Ali blandar kikärtsröran med van hand, formar falafeln till snygga bollar, friterar och rullar in den i pitabröd med sallad, lök och tomat. I sju år har han drivit sin falafelvagn. Han vet precis hur denna typ av företag fungerar.

Ali Abdulgabar köpte en alldeles tom vagn när han började. Inredningen byggde han själv. Han började med att titta på bilder av hur olika vagnar byggts och inretts, för att hämta idéer. Mycket av utrustningen hittade han på Blocket.

Det gäller att bygga vagnen så att den uppfyller livsmedelsverkets krav på god hygien. Kött ska hålla åtskilt från grönsaker. Ali förvarar köttet i en frys och grönsakerna i ett kylskåp. Tomma kartonger och skräp får aldrig vara nära maten. Ali förvarar sånt utanför vagnen.

Det måste gå att tvätta händerna, och det ska vara lätt att göra ren vagnen, helst släta ytor på bänkar, väggar och annat.

– Jag skurar golvet varje dag, och torkar bänkar och ytor med en trasa. Det måste vara rent och snyggt när man arbetar med mat.

Lagstiftningen har också krav på att det ska finnas toalett för den som arbetar. Ali använder universitetets toaletter. De finns helt nära honom.

Han har lärt sig om livsmedelshygien på en kurs som kommunen anordnade. Det gäller att vara ordentligt kunnig, för skulle någon bli sjuk av maten, då är det stor risk att farliga rykten går och att man får lägga ner verksamheten. Det gäller också att visa kommunen att man hanterar allting riktigt när de kommer på oanmälda besök. Det gör de varje år.

En viktig fråga är att hitta ett bra läge, en bra plats för matvagnen att stå på. Eftersom matvagnen ofta fordrar el med 16 eller 32 ampere, så behövs det ett eget elskåp på gatan. Vagnarna är därför inte så flyttbara som man kanske skulle vilja. Den som vill ha en enkelt flyttbar matvagn, bör köpa gasoldriven köksutrustning. Men för de flesta matvagnar är det elskåp som gäller, och därmed en fast plats.

Ali började på en ganska dålig plats, och har sen kämpat hårt för att hitta ett bättre ställe. Till slut lyckades han. Nu står vagnen vid busshållplatsen utanför Linnéuniversitetets huvudingång. Här passerar tusentals studenter varje dag.

För att få en bra plats behöver man arbeta på flera nivåer samtidigt, dels höra med kommunen om var de föreslår platser, dels höra med privata fastighetsägare om man får stå på deras mark. I Alis fall behövdes det hjälp av politiker för att få platsen vid universitetet. En politiker förklarade för kommunens fastighetsbolag som äger fastigheterna vid universitetet, att om vi vill att människor ska kunna försörja sig, då måste vi också ha platser för matvagnar. ”Säger vi nej till matvagnar accepterar vi att duktiga entreprenörer ska leva på pengar från socialen.”

Till slut gav man med sig och Ali fick tillstånd att placera sin vagn på universitetsområdet.

Han serverar med snygga svarta arbetskläder, är alltid trevlig och vänlig mot kunderna, sätter på sig rena plasthandskar varje gång han hämtar sallad till en rulle. Kunderna ser att allt är rent och snyggt omkring honom. Sånt är nästan lika viktigt som att maten är god.

Alis bekymmer just nu är att kommunen medgivit falafelservering för ytterligare två vagnar på universitetsområdet. Man riskerar nu att konkurrera ihjäl varandra.

– Det är egentligen inget problem om det finns flera vagnar på samma ställe, bara de säljer olika sorters mat, menar han. Det gör vi inte nu, och det gör mig orolig.

”Det finns plats för många fler matvagnar. Men vi kan inte sälja samma sorts mat allihop.”

Ali har köpt en till vagn och funderar nu på att börja samarbeta med sin fru, genom att sälja mat från två olika vagnar, kanske med olika menyer. Det blir ofta bättre lönsamhet om man kan driva företaget inom familjen. Det är svårt att ha råd med övertidsersättning och tillägg för obekvämt arbetstid om man har anställd personal.

På universitetsområdet jobbar Ali alltid fredags- och lördagsnätter, när många studenter är på fest och kommer hem hungriga på nattkröken. Tyvärr kan han inte sälja så mycket på somrarna och på jularna när alla studenter är borta.

– Det måste man också tänka på när man väljer läge för vagnen. Här på universitetsområdet kan jag bara sälja mat åtta månader om året.

Det är ett hårt liv att driva falafelvagn, kallt i vagnen på vintern när luckan står öppen, och tungt att bära dunkar med vatten.

Men Ali är ändå glad. För honom är matvagnarna början på något större. Vagn två är redan inköpt. ■

Konsten att bygga och inreda en egen matvagn eller matmopedbil

På livsmedelsområdet är det EU's lagstiftning som gäller. Detta gör att den som ser en spännande mopedbil i Tyskland, kan räkna med att de följer samma lagstiftning som vi. Idén borde alltså vara genomförbar även här.

Men den som själv inreder och bygger sin matvagn eller matmopedbil, har mycket att tänka på. Att skissa på en inredning är klurigt minst sagt, när ytan är så begränsad. Arbetet är svårt men inte omöjligt. Det måste gå att genomföra ett egenkontrollprogram. Till det mest grundläggande när du bygger eller inreder själv hör följande:

- Lokalerna ska vara lätta att rengöra. Man ska komma åt att rengöra alla utrymmen, lokaler, arbetsbänkar och utrustning ska vara av lämpliga material. Man brukar säga tätt, slätt och lätt rengörbart.
- Du måste kunna rengöra din utrustning på plats.
- Lokalen måste utformas så att du undviker "korsande flöden". Det som är rent får inte komma i kontakt med det som är smutsigt.
- Det måste finnas goda förvaringsutrymmen för livsmedel och utrustning, anpassade efter den mängd och typ av livsmedel som ska förvaras, kyl för kylvaror, frys för frysvaror och torrförråd för torra varor. Exempelvis ska "orena livsmedel" typ rotfrukter och grönsaker vara skilda ifrån andra öppna livsmedel.
- Råvaror och tillredda livsmedel ska hållas åtskilda.
- Städutrustningen behöver ett separat utrymme för att undvika föroreningar.
- Sopor och emballage behöver likaså ett eget utrymme.
- Du måste göra en plan för hur lokalen ska skyddas mot skadedjur.

- Du måste ha tillgång till rent vatten, men det kan komma från en dunk.
- Du måste antingen ha en toalett i vagnen, eller stå på en plats där det finns tillgång till annan toalett.
- Möjligheter till handtvätt med rent vatten, tvål och handtorkpapper ska finnas.

Hur man fixar en bra plats för en matvagn

Läget är jätteviktigt om det ska gå bra för en korvkiosk eller falafelvagn. Hur gör du då för att få det bästa läget i stan?

Gå först till kommunen och fråga på trafikavdelningen om de har förberett eller markerat några särskilda platser för matvagnar. Om de inte har gjort det, ta en tur i staden, och pricka för på en karta alla platser där du skulle vilja placera din vagn. Gå sen tillbaka till kommunen och be att få reda på namn och adress till ägarna av de platser du tänkt på. Denna hjälp från kommunen kostar inget. Ofta har de en datorkarta där man markerar platsen på skärmen, och snabbt och enkelt får reda på vem som äger marken. Du måste inte placera vagnen på kommunal mark, det går också bra på privata tomter. Men du måste få tillstånd av markägaren. Du behöver både tillstånd av kommunen, och av polisen om du använder en offentlig plats. Ja, och så behöver alla som säljer mat registrera sig på kommunens miljö och hälsoskyddsavdelning, innan det är tillåtet att börja.

ORDLISTA

Livsmedelshygien – Livsmedelshygien handlar om att förhindra bakterier och sjukdomar när man arbetar med mat

Övertidsersättning – När en anställd arbetar utöver den ordinarie och avtalade arbetstiden, har de rätt till en högre ersättning, så kallad övertidsersättning

Förvaringsutrymme – Förråd

Råvaror – Material som ska bearbetas och förädlas

Tillredda livsmedel – Behandlad och tillagad mat

Åtskilda – Separata, skilda, sitter inte ihop

Separat – Fristående, är för sig själv

Föroreningar – Ämnen som smutsar ner

Emballage – Förpackning, omslag

Skadedjur – Djur som är till skada, exempelvis råttor och vägglöss

*”Du måste vara
100 procent varje
dag. Du får inte
stå och vara osäker
hos kunden.”*

MOHSEN DHARABI

Mohsen driver egen rörfirma

Det är inte alldeles lätt att etablera sig som hantverkare i ett nytt land, men det går. Rörmontören Mohsen Dharabi från Iran arbetar idag som rörmokare i Sverige, med egen firma. Vägen var lång, men nu går verksamheten bra.

Trots att han under många år arbetade som rörmontör i Iran, fick han höra att man måste ha certifikat från en svensk utbildning för att få jobba med rörinstallationer i Sverige. Under två år utbildade Mohsen sig därför till svensk rörmontör på utbildning i Jönköping. Familjen bodde i Växjö. Det var två stökiga år, när barnen var små. Dyrt blev det också med dubbla boenden.

– I nästan två år bodde jag i Jönköping bara för att få ett papper. Jag kunde svetsa, löda, alltihop sedan jag arbetade i Iran. Men de sa att jag måste ha ett papper för att få jobba. Efter utbildningen är det ingen som frågat efter pappret.

Mohsen skulle önska att det fanns valideringar, så att människor slapp utbilda sig till något de redan kan.

Mohsen fick senare arbete hos först en firma som installerade badrum, och sen hos en rörgrossist. Tankarna på att starta eget hade han hela tiden. När han kom hem till kunder genom rörgrossisten nämnde han efter ett tag att han tänkte starta eget och delade ut lappar med det egna telefonnumret. Efter ett år hos rörgrossisten var det dags på allvar. Tre tuffa år följde.

Det tog nämligen tid att bygga upp en egen kundkrets. Lyckligtvis kunde han fortsätta samarbeta med rörgrossisten, göra uppdrag åt dem med egna firman.

– Du kan nästan inte starta en firma direkt. Du måste börja med att jobba hos någon annan eller i alla fall ha kopplingar till någon annan, och få hjälp med att bygga upp ett kontaktnät.

Mohsen valde ett bra namn på firman, Teleborgs VVS, utifrån bostadsområdet där han bor.

– Jag tryckte upp lappar. Min familj delade ut reklamblad i hela Teleborg. Snygga blad.

En tid innan rörfirman var igång, hade Mohsen byggt ett gatukök som hans fru skulle arbeta i. När det var ont om rörjobb, hjälpte han henne i gatuköket.

– Ibland jobbade jag från 7 till 17 med rörfirman, kom hem, duschade, och så jobbade jag i gatuköket från 18 till 22 ibland på helgerna från 23 till 04 på natten. Jag orkade så mycket när jag var ung, förstår inte riktigt hur det gick till. Men vi var stolta, både jag och min fru. Vi hade varsin firma och även om det var hårt, försörjde vi oss själva. Svenskfödda hantverkare kan kanske kosta på sig att komma lite för sent till ett jobb, men Mohsen upplevde att hans enda chans att etablera sig, var genom kvalitet på alla fronter.

– Jag kom verkligen klockan 8 om vi hade bestämt det, inte tio över. Jag gjorde alltid fina jobb, och jag städade nogga efter mig.

Och om någon ringde och hade problem, på helgen eller på kvällstid, så ställde han upp.

– Man måste alltid vara snäll och öppen när de ringer. Spe-
lar ingen roll om det är klockan 3 på natten. Ringer det en tant en lördagskväll, måste jag ställa upp. Så är det fortfarande. En gång åkte jag hem från ett födelsedagskalas i Göteborg, 22 mil för att hjälpa en kund som hade ett läckande rör. Varje kund är guld, alla är lika mycket värda. Små jobb är lika viktiga som stora.

”Ibland jobbade jag från 7 till 17 med rörfirman, kom hem, duschade, och så jobbade jag i gatuköket från 18 till 22.”

Den inställningen måste man nästan ha. För om du inte gör bra arbeten och är riktigt pålitlig kommer du att förlora allt. Du måste vara 100 procent varje dag. Man får inte heller stå och vara osäker hos en kund. Man måste ha alla kunskaper som krävs varje gång man kommer ut.

Nu har han haft sin firma i 18 år. Han har numera en trygg och jämn inkomst med många fasta kunder. De senaste tio åren har Mohsen också varit generalentreprenör för badrumsrenoveringar. Han organiserar hela arbetet med snickare, elektriker och kakelsättare. Och Mohsens fru har sedan länge lämnat gatuköket. Hon arbetar nu som undersköterska i vården.

– Vi har ett bra liv i Sverige. Men vi fick kämpa hårt. ■

ORDLISTA

Etablera sig – Bli känd på marknaden

Validering – Värdera och certifiera någons kunskaper

Kundkrets – Den sammanlagda gruppen kunder hos ett företag.

Generalentreprenör – Ett företag som tar huvudansvaret för ett större arbete där andra företag också är delaktiga, exempelvis ett husbygge.

Branschorganisation – En sammanslutning för en viss bransch

Branschrekommendationer – Överenskommelser om hur man bör arbeta inom en viss bransch

Skadestånd – Ersättningskyldighet om något blivit fel, eller om man bryter mot överenskommelser i ett avtal.

Konstruktionsfel – När konstruktionen inte fungerar som det är tänkt, exempelvis vid ett husbygge

Måste man ha utbildning för att arbeta som hantverkare i Sverige?

Nej, egentligen inte. Man kan starta ett eget företag som snickare eller murare eller nästan vad som helst, utan att ha utbildning. Enda problemet kan vara att kunderna inte vill anlita en hantverkare som inte är utbildad i svenskt regelverk. Problemet för kunden kan nämligen vara att försäkringar inte gäller om det exempelvis blir problem med eldragningar som utförts på ett otillåtet sätt eller vattenskador i ett badrum som inte är byggt enligt branschens senaste rekommendationer. När det gäller hantverk brukar tillstånd och behörigheter delas ut av de olika branschorganisationerna.

Handlar det om att bygga ett uthus, en altan, ett garage, en trappa eller något annat så krävs ingen formell utbildning. Men bygger man in ett konstruktionsfel så att kunden får problem, kan man bli skadeståndsskyldig. Det är därför viktigt att ha en bra företagsförsäkring.

Är man en duktig hantverkare som saknar utbildning för svenska förhållanden, så kan man på egen hand sätta sig in i branschriktlinjerna på olika områden. Dessa förändras hela tiden, så alla måste följa och läsa de nya riktlinjerna. Det spelar egentligen ingen roll om man är utbildad i Sverige eller i ett annat land. Alla måste lära sig branschens nya material och direktiv. Branschorganisationen GVK har exempelvis branschriktlinjer för hur ett säkert badrum ska byggas. Med badrum är kraven på att följa branschens normer särskilt strikta. Ett felbyggt badrum med vattenskador kostar stora pengar att återställa.

Studera branschens riktlinjer på: www.gvk.se

”Folk tror att det är enkelt att reparera cyklar. Det är det inte.”

BERHANE TEKIE

I Berhanes cykelverkstad

Berhane Tekie var maskintekniker i sitt hemland Eritrea. När han kom till Sverige började han reparera cyklar, först som praktikant i Röda Korsets cykelverkstad och på fritiden som reparatör hemma på balkongen. Efter en tid fick han höra om en ledig lokal.

Sedan 20 år tillbaka är Smålands cykel ett begrepp i Växjö. Berhane Tekies cykelverkstad på Västra Esplanaden är nog Sveriges mest välstādade cykelverkstad. Inga grejer som ligger framme och en reparation i taget. Försäljningslokalen som tidigare var en möbelaffär är fint inredd med många trädetaljer.

Under den första tiden i Sverige reparerade han cyklar hemma i köket, tills Berhanes fru undrade om inte ett kök skulle vara till för annat. Då flyttade han verkstaden till balkongen och sen till källarförrådet. På dagarna sedan han blivit färdig med SFI-studierna, fick han genomgå en AMU-utbildning till fordonsmekaniker. Men arbetsmarknaden var tuff i början av 90-talet, så Berhane funderade tidigt på att starta eget. Av sin frisör fick han höra talas om en ledig lokal, en liten möbelaffär. Berhanes första grundplåt blev att sälja alla cyklar han köpt och reparerat hemma i källaren. Han behövde på så vis inga lån för att komma igång med verksamheten. Lokalen renoverade han själv, tillsammans med en snickare. Första åren jobbade han nästan dygnet runt, reparerade cyklar på dagarna och renoverade lokal på kvällarna. Något ekonomiskt stöd från Arbetsförmedlingen fick han aldrig.

I alla år har han ändå lyckats ta ut en "vanlig lön" från verksamheten. Men lätt är det inte att driva cykelverkstad.

– Nej, det är inte lätt att bli rik på det här. Men man klarar sig. Folk tror också att själva jobbet är enkelt, att det är lätt att reparera cyklar. Men så är det inte. Det är ganska svårt att reparera bromsarna i ett sjuväxlat baknav. Det tar minst ett år att lära upp en ny reparatör. Och det finns inga egentliga utbildningar.

Berhane har sett hur cykelverkstäder i Växjö både fötts och dött under hans 25 verksamma år.

– Det står i tidningarna att cykelintresset ökar överallt. Men jag har inte märkt det i min verklighet. Åtta cykelaffärer har lagt ner under mina 25 år i Växjö. Några av dem har slutat i konkurs. Många har nog trott att branschen varit lättare än den faktiskt är.

Vad tjänar man bäst pengar på, reparationer eller försäljning?

– Reparationer är den viktigaste inkomsten, där kan man ta ut en riktig timlön. Sälja sadlar och cyklar ger inte mycket. På sånt är det jättehård konkurrens. Ska man sälja nya cyklar måste man nästan tillhöra en kedja. Sedan Biltema öppnade sitt stora varuhus här för några år sedan, har alla vi andra sålt mindre av både delar och cyklar. Försäljningen dalar succesivt. Som jag sagt förut, branschen är tuff.

Samtidigt förväntas cykelverkstaden ha alla tänkbara reservdelar, däck av olika sorter, dimensioner och numera färger, sadlar för olika sorters cyklar, hjälmar, väskor och tillbehör.

– Kunden måste alltid kunna få cykeln så som de vill ha den.

Cykelverkstäder kan på sätt och vis jämföras med frisersalonger. Många har samma reparatör och frisör hela livet. Därför menar Berhane att det tar minst fem år att bli etablerad. En annan likhet med frisersalonger är att många kommer in bara för att prata. Verkstaden är en social plats.

”Sedan Biltema öppnade sitt stora varuhus här för några år sedan, har alla vi andra sålt mindre av både delar och cyklar. Branschen är tuff.”

Den som ska starta cykelverkstad måste också tänka på att yrket är säsongbundet. Det är svårt att ta ut semester mitt i sommaren när folk cyklar som mest.

– Jag har väl mest kunnat ta ut ofrivillig semester på vintern när det är mycket snö, och lite mindre att göra i verkstaden.

Kommer dina barn och barnbarn ta över verksamheten tror du?

– Aldrig i livet. Min dotter läser på universitetet. Och det hade jag också velat göra, om det hade funnits möjlighet.

Cyklar du själv någonting?

– Absolut. Jag gillar att cykla. Men gamla gubbar ska ta det lugnt i trafiken. Min favoritcykel är en äldre damcykel. ■

Hitta lokal

Det finns en bra hemsida, www.vakant.nu, för dig som söker lokal, där nästan alla privata och offentliga fastighetsägare i Sverige anmäler sina lediga lokaler.

Du kan också leta lokaler genom Blocket, eller genom att sätta in en annons i din lokala tidning. Det sista är ofta ett oväntat bra sätt.

Ett annat alternativ är att själv gå runt och hitta tomma lokaler i din stad, och sedan gå upp till kommunens fastighetsavdelning och be att få namn och telefonnummer till den som äger fastigheten.

ORDLISTA

Arbetsmarknaden – utbud och efterfrågan av arbetskraft

Grundplåt – Startkapital

Etablerad – erkänd, välkänd av kunder och andra

Försäljningen dalar – Försäljningen försämras

*”Många fler
invandrade kvinnor
skulle kunna starta
och driva företag.”*

LAYLA ABBAS LEFTA

Maria, Layla och Nasim startade salong ihop

– Många fler invandrade kvinnor skulle kunna starta och driva företag, tänker Layla Abbas Lefta. Layla, Maria och Nasim gick ihop och öppnade salong Guldsaxen, en helhetssalong för skönhet, frisyr och hud.

Idén till Guldsaxen växte fram under flera år. När frisören Layla kom till Sverige tyckte Arbetsförmedlingen att hon skulle göra något annat än klippa hår.

”– Du kan ju inte bli frisör direkt”, sa de. Varför inte sa jag. De ville att jag skulle arbeta som städerska. Men jag är frisör, inte städerska. I Irak arbetade jag som frisör. På AF trodde de inte att man kunde starta en salong direkt. Så de ville hela tiden att jag skulle göra något annat.

Men Layla hade redan när hon kom till Sverige börjat klippa vänner och bekanta hemma i köket.

– Jag brukade ta 30 kronor för en klippning. Bara för att komma igång med något. Kunderna tyckte också att jag borde öppna eget. Jag kunde ju inte fortsätta i köket.

Layla fick hjälp av Mackens företagscenter att hitta en lokal. Det visade sig först svårt. Men så fick en vaktmästare på det kommunala bostadsbolaget Växjöhem en idé. Växjöhem hade problem med en stor tvättstuga, den skulle betjäna ett helt bostadsområde, och det gick aldrig att få ordning i lokalen; gamla kläder, tomma tvättmedelsförpackningar. Vaktmästaren tänkte, att om man satte upp en vägg i tvättstugan, och byggde en liten salong i ett nytt rum, så kunde Layla få disponera lokalen gratis, mot att hon såg till att det alltid var snyggt i tvättstugan. Uppgåelsen var klar.

”Det är svårt att driva en salong alldeles ensam.”

I tre år drev Layla salongen i tvättstugan, med hjälp av egenanställningsbolag. Hon hade alltså inget eget företag. Först var det glest mellan bokningarna. Men de ökade successivt. Efter tre år var tiden mogen att öppna eget på riktigt, och då i form av en ekonomisk förening ihop med två vänner, Maria Tallal och Nasim Majed Hassan.

– Det är svårt att driva en salong alldeles ensam. Man ska svara i telefon samtidigt som man har kunder. Kunderna måste vänta medan man städar. Och så vidare. Det underlättar om man kan hjälpas åt. Dessutom kan man ju ta emot fler kunder, behöver inte säga nej. Det finns fler tider att välja på om det är mer än en frisör.

– När vi började med den ekonomiska föreningen hade jag alla kunder, och de andra inga. Men nu frågar de faktiskt efter Maria också. Det är jättekul. (Nasim har varit föräldraledig under första året.)

Men det är självklart inte utan komplikationer att vara flera. Ibland har de olika åsikter.

– Hittills har det gått bra, säger Maria. Alla är intresserade av ekonomi. Det är viktigt.

Det var inte givet från början att det skulle vara just Layla, Maria och Nasim. Det har blivit så efterhand. Från början fanns det fler intresserade.

– Det växer väl fram vilka som har lätt att samarbeta. Man måste nog driva en ekonomisk förening ihop med människor man gillar.

Vad är viktigt för att lyckas som frisör i Sverige.

– Att tycka om att prata med människor. Det är viktigt. Man måste prata, prata, prata så att alla vet att man finns. Halva upplevelsen med att gå till en frisör, är att få prata. Därför är det förstås viktigt att kunna språket.

Layla hade bråttom att börja jobba på egen hand. Hon ”hann inte” läsa färdigt SFI i skolan. Men hon är glad för

det hon snappade upp. Resten har hon lärt sig på egen hand, framförallt i salongen.

– Här pratar vi ju hela dagarna. Man blir väldigt bra på svenska av att starta företag.

Och det är viktigt att faktiskt förstå vad kunder säger och tänker, och inte minst vad de vill med sitt hår. Layla brukade skriva upp svåra ord, och slå upp i google när klippningen var över.

Ända sedan starten har Layla arbetat i slöja. Hon vill ha sin slöja. Och det är faktiskt inga problem.

– De svenska kunderna har också lärt sig att jag har slöja. Det gör inget.

Om fem år?

– Då finns vi i samma lokal, men vi har ännu fler kunder. Kanske börjar vi satsa mer på att klippa barn. Och på att klippa män. ■

Så fungerar ett egenanställningsföretag

Med hjälp av ett egenanställningsföretag behöver du aldrig riskera din försörjning om du lever på pengar från socialförvaltningen. I många kommuner blir man annars av med försörjningsstödet samma dag som ett eget företag registreras.

Det finns flera olika egenanställningsföretag i Sverige, exempelvis Frilansfinans, Bolagskraft, Bolagsbolaget, Uppdragshuset eller Q-bolaget.

Så här fungerar dessa bolag:

Du kanske exempelvis är snickare och får ett uppdrag att bygga ett staket runt en villaträdgård. Det är svårt för dig att göra jobbet om du inte har någon firma som kan skicka en faktura för det färdiga arbetet. Kanske vill du inte heller starta en firma, eftersom du då riskerar ditt försörjningsstöd från kommunen, eller din A-kassa. Grundtryggheten i form av försörjningsstöd eller A-kassa måste du vara rädd om ifall det bara blir ett snickarjobb, och sen tillbaka i arbetslöshet.

Villaägarna som vill att du ska bygga staketet har också problem. De skulle visserligen kunna anställa dig utan att själva ha någon firma, men de upplever det krångligt och svårt. De vill ha en rak faktura från dig. Inget krångel.

Med hjälp av ett egenanställningsföretag är det möjligt att lösa alltihop.

Om du kontaktar egenanställningsföretaget innan du påbörjar arbetet, så kan de försäkra dig, skicka faktura till familjen när arbetet är färdigt. De betalar din skatt och dina sociala avgifter, och betalar sen lön till dig för det arbete du gjort. Egenanställningsföretagen brukar ta betalt med några procent av försäljningsvärdet. Du lånar alltså firman, eller man kan säga att du blir anställd av egenanställningsföretaget för att utföra snickeriuppdraget. Vid årets slut får du en kontrolluppgift på hur mycket du tjänat, precis som andra anställda.

För dig som är arbetslös är egenanställningsföretaget en ganska ny svensk möjlighet, här har dessa bolag bara funnits i ungefär 10 år.

Med egenanställningsföretaget kan du också dra av för dina utgifter. Du kanske köpte arbetskläder och en hammare när du byggde staketet? Med sparade kvitton är det möjligt att göra avdrag för detta. Egenanställningsföretaget kan också redovisa moms för det du köpt och för det arbete du utfört. Du behöver inte vara kunnig i administration och bokföring, sånt sköts av egenanställningsföretagets personal.

Om du lever på försörjningsstöd från kommunen, måste du redovisa den lön du fått från egenanställningsföretaget till din handläggare på kommunen. Lönen är helt baserad på hur din verksamhet har gått. Du kan därför inte räkna med en jämn lön månad efter månad. Du kan inte heller räkna med någon lägsta lön eller liknande. Vad gäller lön, lever du som en företagare helt efter hur verksamheten går.

Du brukar inte få göra avdrag för stora inköp hos egenanställningsföretagen, men för de kostnader som krävs för att utföra uppdraget. Vanligtvis kan du därför inte köpa kapitalvaror som bilar eller datorer genom egenanställningsföretaget, inte heller andra större investeringar. Man brukar inte heller tillåta varulager i egenanställningsföretagen. Och inte att du tar lån med hjälp av ett egenanställningsföretag. Du kan använda egenanställningsföretaget hur länge som helst, men de flesta använder sig av dessa bolag en kortare tid, innan de startar eget på riktigt. Du kan inte få starta eget bidrag för arbete i ett egenanställningsföretag. Men när du ser att din verksamhet börjar gå bra, kan du söka starta egetbidrag hos Arbetsförmedlingen och öppna en egen firma på riktigt.

Inred en egen frisersalong

Det är fullt möjligt att inreda en frisersalong i en lokal du kommer över, som tidigare använts till annat. Men det gäller att göra rätt, redan från början. Det finns nämligen risker med att driva frisersalong, både för dig och kunderna.

Är det dålig hygien i salongen kan kunderna bli sjuka, få virus och smittsamma sjukdomar. Du arbetar med hud och med kroppar.

Är arbetsmiljön dålig finns det dessutom stor risk att både du och dina anställda skadar er eller blir utslitna. Det är ett välkänt problem i branschen att många frisörer blir slitna i nacke, axlar och leder.

Samhället ställer därför krav på frisersalonger. Frisörer har inte kommunal anmälningsplikt för sin verksamhet, så som restauranger har. Men kommunerna har en liknande tillsynsplikt som för restauranger. Kommunernas miljö och hälsoskyddsavdelningar äger rätt att komma på oanmälda inspektioner för att kontrollera salongens hygienförhållanden. Kommunens invånare ska inte behöva bli sjuka när de går till frisörerna – där ligger kommunens ansvar.

Arbetsmiljöverket kan likaså komma på inspektion. Den som driver salongen kan få förelägganden om hygien och arbetsmiljön inte håller måttet.

Av alla dessa skäl är det bäst att bygga och tänka rätt redan från början.

Här är några av de viktigaste punkterna som Arbetsmiljöverket och kommunens miljö och hälsoskyddskontor noterar när de besöker frisersalonger:

- Det måste finnas ett tvättställ, så att du som frisör kan tvätta dina händer efter varje kundmöte.
- Det ska finnas en separat diskbänk för rengöring av frisersalongens redskap.

- Platsen du arbetar vid ska vara lätt att städa. Ha inte för mycket pynt och konstiga material som gör det svårt att hålla en god hygien i lokalen.
- Du behöver ha plats för en bra kundstol som är reglerbar i höjd och lutning. Och även plats så att du lätt kan röra dig runt stolen. Arbetsmiljöverkets rekommendation för att frisörer ska ha tillräckligt arbetsutrymme är ett fritt avstånd på minst 110 cm mellan kundstolarna och minst 70 cm mellan kundstol och vägg.
- Du behöver ett bra förråd, så att sterila och rena produkter kan förvaras torrt och dammfritt. Du behöver också ett särskilt förråd för arbetskläder och för privata kläder.
- Du måste ha en toalett.
- Utrymme/förråd ska finnas för förbrukningsartiklar, redskap, smutsvätt och liknande. Sterila och rena produkter ska förvaras torrt och dammfritt
- Du måste ha tillräckligt god ventilation i lokalen. Hur denna ska utformas beror dels på hur stor lokalen är, hur många människor som samtidigt vistas i den, och hur mycket kemikalier som används. Hör med Arbetsmiljöverket på orten där du arbetar. Ofta har frisersalonger både allmän ventilation och punktutsug på platser där man arbetar med kemikalier.
- Du behöver ett städutrymme med utslagsvask och varmt och kallt vatten, för att hålla en god hygien i samband med städning.
- Du behöver en bra belysning i lokalen. Arbetsmiljöverkets rekommendation vid frisörarbete är en allmänbelysning av minst 200 lux och en belysning på synobjektet av minst 500 lux.
- Som frisör löper du fem gånger större risk än andra människor att få eksem. Många frisörer har så stora problem med handeksem att de inte kan vara kvar i yrket.

Produkter som används för blondering, färgning och permanent innehåller många farliga kemikalier. Tänk därför på att använda handskar och handkräm.

- Ett annat vanligt problem för frisörer är smärta i fötter, ben, rygg, nacke och handleder. Man står för många timmar varje dag och gör samma sak. Se till att ta pauser, så att musklerna får slappna av. Använd en höjbar stol till kunderna så att du kan arbeta på en bekväm höjd. Stretcha musklerna mellan klippningarna. Se till att gå på gym eller idrotta regelbundet. Många frisörer får sådana problem med ledvärk att de måste sluta arbeta.
- Ha ett golv som är halkfritt och som är lätt att rengöra.
- Lokalerna måste städas varje dag. Det får inte vara smuts i hörnen, och svårstädade ytor. Bakterier växer snabbt.
- Man måste ha goda rutiner för rengöring av saxar, kammar med mera. De ska göras bakteriefria mellan kunderna.
- Man måste likaså ha goda rutiner för att hantera ohyra, silverfiskar, huvudlöss, vägglöss med mera.
- Salongen måste ha bra rutiner för att hantera avfall. Avfall får aldrig finnas nära kunderna.
- De hårvårdsprodukter man använder kan framkalla allergier. De måste vara rätt märkta – på svenska, så att kunden alltid får reda på vilka ämnen som ingår.

Läs mer i Arbetsmiljöverkets häfte: ”Bra arbetsmiljö för frisörer”. Häftet finns att ladda ner från Arbetsmiljöverkets hemsida, www.av.se, under Publikationer.

Du är ansvarig för arbetsmiljön

Så fort du har en människa anställd i ditt företag, så är det du som arbetsgivare som är ansvarig för arbetsmiljön. Om du inte sköter arbetsmiljön på ett bra sätt, kan du bli straffad.

Arbetsmiljön för de anställda måste man ha noga koll på som företagare.

Alla arbetsplatser ska vara säkra. Upptäcks det något fel eller någonting som är farligt på arbetsplatsen måste du som arbetsgivare rätta till det direkt. Om du undviker att göra något, och det sen blir en olycka, kan du åtalas och straffas.

I vissa fall är det svårt att genast åtgärda problemen, exempelvis om det inte finns något alternativ till den smala och branta källartrappan. Men i sådana fall måste du åtminstone göra en handlingsplan för hur du ska komma till rätta med problemet på sikt.

Som arbetsgivare är du också ansvarig för att de anställda får rätt instruktioner i arbetet, informera om de risker som kan finnas. Du är också skyldig att sätta upp skyltar där det står vem som är skyddsombud eller vilka som är med i skyddskommittén på arbetsplatsen. Det är också ditt ansvar att se till att varje anställd har rimligt mycket arbetsuppgifter. Vidare ska du se till att maskiner och kemikalier används på ett tryggt och säkert sätt.

På varje arbetsplats med minst fem anställda måste det finnas ett skyddsombud.

Läs mer om arbetsgivarens ansvar i Arbetsmiljöverkets häfte: ”Du har ansvar för arbetsmiljön”. Häftet är nedladdningsbart från Arbetsmiljöverkets hemsida.

Frisersalong hemma i bostaden

Det är tillåtet att klippa kunder i hemmet där man bor, också hemma hos dem man klipper. Men hygienkraven är lika höga som för en ”riktig” salong:

- Rummet som används för klippning får inte vara ett genomgångsrum. Det bör vara separerat från övriga bostaden.

- Rummet bör ha ett eget utrymme för rengöring av redskap.
- Det bör också ha en separat kundtoalett.
- Du måste ha en lika noggrann hygienisk hantering och skötsel av utrustningen som i en salong. Det får inte vara smuts i hörnen, och svårstädade ytor. Kraven minskar inte för att du driver salong hemma.

ORDLISTA

Uppgörelse – komma överens, teckna avtal

Försörjningsstöd – Kommunens ekonomiska stöd för människor med små eller inga inkomster

Momsredovisning – Uträkning av skillnaden mellan ingående och utgående moms i ett företag.

Administration – Förvaltning, kontorsarbete

Försäljningsvärde – Det värde kunden är beredd att betala för en vara.

Investeringar – Satsningar, mer beständiga inköp till ett hushåll eller ett företag.

Varulager – Lager av varor

Kapitalvaror – Mer värdefulla varor som sparas eller förbrukas långsamt

Tillsynsplikt – Myndighets skyldighet att besöka och övervaka.

Oanmäld inspektion – Ett blixtpbesök av en myndighet, ej anmält i förväg

Bransch – Yrkesområde eller företagskategori

Anmälningsplikt – Skyldighet att anmäla när man påbörjar eller förändrar en verksamhet.

Föreläggande – Ultimatum med hot om repressalie.

Förbrukningsartiklar – Oftast mindre värdefulla varor som förbrukas fort.

Skyddsombud – De anställdas representant i frågor om hälsa och säkerhet.

*”Man måste vara
våldigt rädd om
sina kundkontakter.
Det är där man har
hela sin trygghet.”*

WICHAIN SANSAMAK

Wichain öppnade egen städfirma

– Förut var det många som skulle tjäna pengar på mitt arbete. Nu är det bara jag.

Wichain Sansamak startade egen städfirma.

Wichains tidigare arbete var en större svensk städfirma med filialer i många städer.

Hon hade flera chefer och många som skulle leva på hennes och de andra städerskornas arbete.

– Det var faktiskt kunderna som föreslog mig att starta eget istället.

Först startade hon den egna städfirman lite i smyg vid sidan om det vanliga städjobbet, sen vågade hon helt hoppa över till egna firman.

– Alla jobb har jag fått genom mun mot mun-metoden. När jag startade firman tänkte jag att jag skulle göra reklam. Jag tryckte upp 200 informationslappar och lade i brevlådor. Men det var ingen som ringde. Man måste nog förstå att det är mun mot mun-metoden som gäller om människor ska våga låna ut sin husnyckel till någon som kommer och städar.

På så vis tänker Wichain att hennes arbete skiljer sig från många andra branscher. Den nära kundkontakten är A och O när man städar.

– Man måste vara väldigt rädd om sina kundkontakter. Det är där man har hela sin trygghet om man arbetar med Rut-tjänster.

Detta ställer till problem på somrarna. När Wichain är ledig måste hon anställa en vikarie. Då är det viktigt att vikarien är lika bra som hon själv. Annars reagerar kunderna direkt,

och säger att de hellre städar själva, och då blir det problem. Hon har en gång fått uppleva just detta.

För den som arbetar med städuppdrag hos äldre är det viktigt att vara social.

– Ibland vill de hellre betala mig för att fika än för att städa. Jag kan säga att vill man bli bra på svenska, så finns det inget bättre jobb än att städa hos äldre svenskar. Man pratar hela tiden.

Är det inte svårt att känna till alla regler om Rut och Rot?

– Jag behöver inte veta allt. Min revisionsbyrå sköter administrationen av Rut. Ekonomerna vet hur det funkar. Min revisor är jättebra.

När hon började hade hon fyra kunder. Nu, två år senare, har hon 13. Mest städar hon i privata villor. Ökningen har helt kommit genom mun mot mun-metoden, kunderna har rekommenderat Wichain till varandra.

”Vill man bli bra på svenska, så finns det inget bättre jobb än att städa hos äldre svenskar. Man pratar hela tiden.”

Hon vill helst inte arbeta mer än 30 timmar i veckan. Hon vill inte bli sliten. Den som städar måste vara rädd om sin kropp.

– Ibland kan jag fakturera mer än 50 000 i månaden. Då är jag jättenöjd.

Hon har inte behövt ta några banklån. Hennes enda större investering är en fin elcykel, som hon färdas på mellan jobben. I övrigt räcker det att äga en bra dammsugare, och lite skur- och städgrejer. Städar man hemma hos människor, använder man oftast deras egen städutrustning.

– Jag gillar att städa. Jag har ingen chef. Jag är fri. Och hittills har kunderna aldrig klagat på mig.

Har du några drömmar för framtiden?

– Jag skulle vilja köpa en thaivagn, och börja sälja mat vid sidan om städjobbet. Då skulle jag hålla längre. Ibland har jag lite ont i kroppen. Städning sliter tyvärr på kroppen. Jag planerar att köpa vagnen redan nu till våren. ■

ORDLISTA

Mun mot munmetoden – När människor får tips av varandra, inte genom reklam.

Kundkontakter – Kontakten med kunderna

Filialer – Avdelningar utanför huvudkontoret

Subventionering – Ekonomiskt stöd

Hushållstjänster – Arbeten som görs åt hushållen, städning,

Rut och Rot

Alla hantverkare som arbetar med hushåll kan använda sig av Rut- och Rotavdrag, för att ge kunden bättre villkor. Som företagare måste du själv anmäla att ett Rut- eller Rotjobb har utförts, registrera kundens namn, adress och personnummer hos Skatteverket. Kunden gör ingenting av detta. Kunden får bara ett besked hem att arbetskostnaden subventionerats med en procentandel genom Skatteverket. Du får senare betalt av Skatteverket för den del av ditt arbete som inte kunden betalar. Reglerna för avdragen ändras ibland. Läs om de aktuella reglerna för Rut och Rotavdrag på www.skatteverket.se.

Rot

Rotavdraget handlar om hantverkstjänster, exempelvis om- och tillbyggnad och reparationsarbete i bostadshus. Det omfattar inte nybyggnad av hus. Och inte heller tillbyggnad av nya hus. Konkreta exempel på vad Rotavdraget kan omfatta är: altanbygge, anläggningsarbete i trädgården, badrumsrenovering, balkongrenovering, installation av bergvärme, byte av dörrar, köksrenovering, nya eldragningar, fiberdragning, fjärrvärme, fönsterbyten, garagerenovering, tapetsering, takbyte, byte av rör och avlopp.

Rut

Rutavdraget avser rena hushållstjänster, exempelvis städning, fönsterputsning, häckklippning, ogräsrensning, gräsklippning, grävning av trädgårdsland eller omgrävning av kompost.

”Jag skojar mycket, och pratar med kunderna. Det är viktigt för att de ska trivas.”

HALA BAYDOUN

Hala startade Mammornas kafé

Hala Baydoun började sälja sin mat vid ett bord på torget i Växjö. Hon återkom varje vecka, fick fler och fler kunder. Nu har hon en egen restaurang, Mammornas kafé i Utvandrarernas hus i Växjö.

– Det var jättebra för mig att börja på torget. Det var där jag lärde mig vilken mat kunderna ville ha. Där kunde jag bygga upp en kundkrets, som sedan följde med när jag öppnade restaurangen.

Först sålde hon sambusa, små piroger, men efterhand utökades sortimentet till vindolmar, grillspett och annat.

Det var gratis att stå på torget, så hennes första etableringskostnad var bara lite ingredienser till maten. Efterhand började hon också dela ut visitkort, ta emot beställningar på catering och uppdrag.

När Hala efter några månader som torghandlare blivit trygg i rollen, ville hon gå vidare. Genom Mackens företagscenter fick hon höra att det lilla kaféet i Utvandrarernas hus var ledigt. Hon sökte upp chefen för Smålands museum, som förestår utvandarmuseet. Han var positiv till att få igång en verksamhet i det lilla kaféet, vilket gått på sparlåga en tid. Man enades om ett hyresavtal med omsättningshyra. Hala skulle betala hyra efter hur mycket hon tjänade.

Hon hade inget egentligt startkapital, men hade sparat lite av försäljningen från torget. Det räckte. Med omsättningshyra behövde hon inte känna oro över hyran.

Nu är kaféet i full gång. Sakta har kunderna blivit fler och fler. Nu, när det gått snart ett år sedan starten, är det ofta fullsatt på lunchen. Hennes populäraste meny är den orientalska tallriken, med kobbar, vindolmar, falafel och tabulehsallad.

Hela första sommaren fick Hala jobba som en galning. Hon både lagade och serverade.

– Jag gick ner 12 kilo på sommaren, bara av att springa.

Hon skrattar. Eftersom det fortsatte att gå bra även på hösten, vågade hon anställa en kompis, Hanadi, tidigare duktig kock i Libanon.

Det verkar som om kunderna lärt sig uppskatta den libanesiska maten. Den är lättare och nyttigare än exempelvis pizza.

Halas egentliga dröm har hela tiden varit att driva Mammornas kafé som ett kooperativ.

– Det finns så många arbetslösa kvinnor i den här stan, som lagar fantastiskt god mat till sina familjer. Det finns så många invandrade kvinnor som har energi och som vill göra något mer. Jag skulle vilja driva restaurangen ihop med några av dem. Det var därför jag kallade den för Mammornas kafé redan från början.

Men Hala vill inte gå för fort fram. Hon vill verkligen lära känna dem som ska driva restaurangen ihop med henne, lita på dem och tycka om dem. Från början har det lilla kooperativet ägts av den närmaste släkten, men efterhand kan detta alltså förändras.

Varför tror hon själv att det har gått så bra?

– Jag skojar mycket, och pratar med kunderna. Det är också viktigt tror jag, för att de ska trivas. Sen är det bara jag som serverar orientalisk tallrik i Växjö. Det är väldigt god mat, om jag får säga det själv.

”Det finns så många arbetslösa kvinnor i den här stan, som lagar fantastiskt god mat till sina familjer. Jag skulle vilja driva restaurangen ihop med några av dem. Det var därför jag kallade den för Mammornas kafé redan från början.”

Ofta när kunderna äter på Mammornas kafé, kommer Hala fram till dem och säger att hon vill bjuda på en kaka till kaffet. Omsorgen är viktig. Känslan och stämningen glömmes man inte.

– Jag är inte snål. Jag vill att alla ska bli mätta och nöjda. Det har jag igen, när de kommer tillbaka.

Vad är det jobbigaste med att driva restaurang?

– Det jobbigaste är papper och pengar. All min kraft går åt till maten och kunderna, laga och servera. Jag har känt mig stressad av att inte hinna med pappersarbetet de här månaderna. Men nu har jag hittat en ekonom som hjälper mig. Det gör mig mycket lugnare.

Du har haft stor hjälp av familjen den första sommaren. Din dotter brukar stå bakom kassan.

– Ja, familjen har betytt väldigt mycket för mig under de här månaderna. Min man och min dotter har gjort allt för mig. Och mina vänner har också ställt upp. Det är faktiskt väldigt roligt att få jobba ihop med sin familj, att göra det här tillsammans. Min dotter och jag brukade titta på Blocket, för några år sedan. Vi drömde om att köpa en matvagn. Nu blev det en restaurang istället, ännu bättre.

Om fem år, vad tänker du då om Mammornas kafé?

– Då har jag en större restaurang. Nej fel. Då har jag köpt mark och byggt en egen restaurang, precis så som jag vill ha den. Porlande vatten och träd inomhus. Den kommer att bli som en dröm. Och så ett rum för dem som vill röka vattenpipa. Det ska vara stora antika soffor med mycket kuddar, en riktig arabisk restaurang. ■

Trappstegshyror och omsättningshyror

I många kommuner är man angelägen om att få fler företag till orten. Det brukar då vara möjligt att förhandla om att få trappstegshyra eller omsättningshyra i kommunala fastigheter.

Hittar man själv en lokal som ägs av en privat fastighetsägare, och som stått ledig en längre tid, brukar det också vara möjligt att förhandla sig till dessa hyresformer.

Trappstegshyra

Trappstegshyra innebär att man betalar en mindre del i början, när företaget är nystartat och sedan en större del i hyra allteftersom. Det kan exempelvis handla om att betala 25 procent av fullhyra första året, 50 procent år två, 75 procent år tre och först år fyra betalar man full hyra, 100 procent. Många kommuner tillämpar denna typ av hyressättning för att stimulera till nyföretagande.

Omsättningshyra

Med omsättningshyra menas att man betalar hyra efter hur mycket man säljer eller omsätter. Det kan exempelvis handla om att betala fyra procent av omsättningen i hyra eller 12 procent, eller vad man nu förhandlat fram. Detta innebär i alla fall att det blir billigt att hyra i början när företaget är nystartat och omsättningen inte hunnit växa.

Om du ska hyra på vanligt vis

Akta dig för att skriva på långa hyreskontrakt om det gäller en dyr och osubventionerad lokal. Tänk om affärerna inte går så bra som du hoppats? I så fall är det farligt att behöva betala för en dyr lokal i flera månader när du egentligen skulle ha velat lägga ner verksamheten.

Om du inte har möjlighet att betala hyran, kan hyresvärden göra en anmälan till Kronofogden. Den som har synliga hyresskulder får ofta svårt senare med tillstånd för lokalhyra, också när det gäller lägenheter och hyra för familjen.

Gerillamarknadsföring

Många tänker att marknadsföring handlar om att sätta in annonser.

Men annonser är ofta ett dyrt sätt att marknadsföra sig på. Det finns många andra sätt som är billigare. Den som är lite klurig och kreativ kan få bra marknadsföring nästan gratis. I marknadsföringssammanhang använder man ibland begreppet gerillamarknadsföring – när det handlar om smart icke-traditionell och ofta billig marknadsföring. Här följer några exempel på detta.

Journalistik

Annonser kostar pengar, men när någon gör journalistik om ditt företag är det gratis. Profitera dig på olika sätt, och gör samtidigt avtryck i samhället. Utveckla en bra historia om dig och företaget – utan att ljuga, en historia som journalisterna nappar på. Exempelvis – ”jag kan inte leva i Sverige om jag inte får äta riktig mat. I min barndom var det maten som samlade släkten. Vi kunde sitta i tre timmar, äta och prata. Mina fastrar lagade fantastiskt stark och nyttig mat. Man orkade vandra en hel dag i de höga afghanska bergen med sådan mat. Här i Sverige blir jag ledsen när jag ser människor stå ensamma med snabbmat i handen. Därför öppnar jag nu min afghanska restaurang – jag vill att andra ska få uppleva den goda mat och den sociala upplevelse vi hade i mitt Afghanistan.”

Eller låt företaget fixa en stor fest på internationella kvinnodagen, ring sen upp en journalist och erbjud tidningen att komma dit och skriva. Försök hela tiden få tidningar, radio och tv att göra reportage om dig och ditt företag.

Men, du måste ha en händelse eller en bra historia att förmedla, något som fångar journalisternas intresse.

Stick ut – gör dig synlig

- Om du driver en egyptisk restaurang; hyr en kamel en dag och erbjud kamelridning för stadens barn. Kamelhyran kan vara billigare än en annonskostnad. Kamelen syns och märks bättre än annonsen.
- Bjud in musiker som spelar den musik du vill förknippa ditt företag med.
- Ha kläder och inredning som profilerar dig och företaget.
- Gör lustiga små stickers, som sticker ut från mängden och dela ut på parkeringen utanför stormarknaderna
- Köp en ovanlig bil, och måla den i företagets färger, lägg till företagets slogan eller logga.
- Sätt ut några bord utanför din nya afrikanska restaurang med mancalaspel på. Erbjud alla kunder: idag lär vi ut mancala. Turnering i mancalaspel.
- Är du frisör – erbjud utomhusklippning när det är marknadsdag i staden. Gör dig synlig.
- Tusen andra idéer som inte kostar pengar.

Skylda på ett sätt som ingen missar

- Om du ska sätta upp en fast företagsskylt på en husfasad eller på stolpar, kostar det pengar. Oftast vill kommunerna ha in en bygglovsavgift för skylten. Parkera istället en knallgrön cykel på stan med ditt företagsnamn på, synligt, effektivt och alldeles gratis. Ingen kan ta betalt för att någon parkerar en cykel. Ta hem cykeln på kvällen, och rulla ut den igen nästa morgon – så kan den aldrig räknas som fast skyltning.
- Om du öppnar snickerifirma, sätt ut en hyvelbänk utanför företaget, med företagets namn på.
- Om du öppnar handelsträdgård. Sätt ut företagsskylten på en skottkärra med fina blommor i.

- Eller köp en gammal släpvagn och ställ på en åker vid infarten till staden, skylta med ditt firmanamn.
- Också när det gäller skyltning finns det tusen idéer som inte kostar pengar.

Använd sociala medier

Om du vänder dig till yngre eller medelålders människor så kan du nå minst lika god effekt genom sociala medier som genom traditionell marknadsföring på betalda reklamplatser. Att marknadsföra sig i sociala medier är som regel gratis.

- Det kostar inget att göra en facebookgrupp om ditt företag. Du kan göra facebookgrupper om både företaget och om de olika händelserna runt företaget under ett år.
- Använd också Instagram, visa bilder från fester med företaget eller från er nya inredning, bilder på de nya menyerna med mera. Också detta är gratis.
- Twittra om ditt företag, också det ett socialt media med stor genomslagskraft.

ORDLISTA

Kundkrets – Kategori eller grupp av kunder i ett företag

Sortiment – Utbud

Etableringskostnad – Startkostnad

Startkapital – Det kapital som behövs för att starta ett företag

Omsorg – Vård, skötsel, omtanke

Sociala medier – Medier och mötesplatser på internet, exempelvis Facebook, Twitter, Instagram

*”Varje svensk stad
behöver en afrikansk
butik.”*

ABDIKADIR AHMED MOHAMOUD

Abdikadirs somaliska butik

Abdikadir öppnade en somalisk butik i sitt bostadsområde i Växjö. Sen startade han ett framgångsrikt lotsföretag. Och när Arbetsförmedlingen senare lade ner systemet med etableringslotsar, slog Abdikadir snabbt om och öppnade två nya afrikanska butiker, nu i Malmö.

– Vi är många nu, som har kommit hit från Afrika. Varje svensk stad behöver en afrikansk butik, tänker han.

Abdikadir Ahmed Mohamoud såg ett behov av en afrikansk affär i Växjö. Många kvinnor efterfrågade hudkrämer som inte fanns i svenska butiker. Ja och andra varor också – somaliskt kaffe, somaliska kryddor till riset, afrikanska téer, afrikanska underkläder och sjalar.

– Ja, och så vill alla somalier ha sisalolja. Jag hade ju sett i Malmö och Rinkeby att det fanns afrikanska affärer och då tänkte jag att det kanske kunde fungera också i Växjö.

Idag tänker han att det kunde öppnas afrikanska affärer också på småorterna runt stan, på orter som Braås, Åseda, Lammhult och Alvesta. Det finns idag många somalier på mindre orter i Sverige.

Abdikadir fick hyra ett cykelförråd billigt av det kommunala bostadsföretaget. Det var här han byggde upp sin första butik som idag har två anställda. Butiken har öppet varje dag mellan 8 och 22. Varorna köper han mestadels från en grossist i Stockholm.

– Jag har inte behövt ta några lån. Jag har istället vuxit långsamt.

Han har inte behövt göra någon reklam för sin butik. Ryktet om den har spridits genom mun mot mun-metoden. I början hade han bara öppet några timmar på kvällen, efter jobbet.

Personalkostnaderna har inte varit så höga inledningsvis eftersom Abdikadir har kunnat anställa människor med Särskilt anställningsstöd och Nystartsjobb.

– Jag anställer helst arbetslösa människor. Både för att jag vill det, och för att det blir billigare, genom de här stöden.

Samma sak gjorde han i lotsföretaget.

– Med lotsföretaget gick det lättare att få en bra ekonomi. Sista åren gick det väldigt bra.

Abdulkadir hade nio anställda i lotsföretaget, när det var som störst. Hans modell var att dels ha lotsar från olika språkgrupper, och dels att hålla öppet hela dagarna utan tidsbokning, så att alla nyanlända fick hjälp precis när de behövde. Många valde Abdulkadirs lotsföretag. Men så lade Arbetsförmedlingen ner systemet med etableringslotsar. En tuff vår följde, då anställda fick sägas upp. Och kunder var ledsna.

Det gäller då att vara flexibel i huvudet, växla in på nya möjligheter. Under samma halvår som lotsverksamheten upphörde öppnade Abdulkadir två nya butiker i Malmö, i stadsdelen Rosengård. I den ena butiken säljer han kläder, accessoarer och kosmetika. I den andra säljer han resor, och hjälper till med pengaöverföringar till människor med släkt och vänner i andra länder.

Kunskaperna om var behovet och marknaden finns, har han lärt sig i den lilla butiken i Växjö.

Abdulkadir jobbade i butik också i Somalia. Först drömde han om att plugga till tandläkare när han kom till Sverige, men han insåg snart att det krävdes alldeles för många år av utbildning. Därför valde han istället att starta företag.

– Man måste ha tålamod om man ska starta företag och växa långsamt. Sen är det förstås svårt att göra det om man har många barn. Jag har ju fyra.

Sverige är ett land som inte på flera decennier haft tradition av riktigt små butiker. Det är därför ont om mindre butikslokaler.

– Jag skulle vilja att kommunerna hade lokaler för fler företag, då kunde också fler försörja sig.

Vad är svårast med att driva företag i Sverige?

– Det är det här med skatt och moms. Det är så mycket att sätta sig in i. För att klara sig behöver man en bra revisor. Det har jag. Henne betalar jag med ungefär 15 000 kronor om året, och det är värt pengarna. Då vet jag att det alltid är ordning med siffror och skatter.

Vad är det bästa med att vara företagare?

– Det roligaste med att vara företagare, är att kunna anställa människor som varit arbetslösa. Det är det som känns så meningsfullt.

Drivet att förändra samhället är starkt för Abdulkadir. Han är numera politiker i Miljöpartiet.

– Man måste tro på sig själv som företagare. Drivkraften för mig är att förändra samhället. ■

”Vi är många nu, som har kommit hit från Afrika. Varje svensk stad behöver en afrikansk butik.”

Anställa personal

Det är fullt möjligt inom alla företagsformer att ha anställd personal. Det du behöver tänka på om du ska anställa, är att först registrera dig som arbetsgivare hos Skatteverket, innan anställningen kommer igång. Använd www.verksamt.se eller gå in på Skatteverkets kontor så kan du få kostnadsfri hjälp.

Nästa steg är att hitta rätt anställningsform och att skriva ett tydligt anställningsavtal där anställningsform, anställningsgrad, lön, semesterersättning och arbetsuppgifter framgår. Eftersom tillsvidareanställning är huvudregeln för anställningar, kan en anställd utan anställningsavtal som arbetat en tid i ditt företag, gå till facket och få hjälp att kräva avtalsenlig tillsvidareanställning hos dig. Alla anställningar räknas som tillsvidareanställningar om ni inte avtalat något annat. Om din tanke är att det inte ska vara en tillsvidareanställning från början, är det därför viktigt att ni skriver avtal. Många företag börjar med tre eller sex månaders provanställning. En provanställning kan avslutas utan motivering, den måste inte förlängas.

Det finns egentligen bara två typer av anställningar: tillsvidareanställningar och tidsbegränsade anställningar. Även om muntliga överenskommelser gäller, så är det lätt att missförstånd uppstår. Det är därför säkrare att alltid ha skriftliga anställningsavtal.

Som arbetsgivare måste du varje månad betala in arbetsgivaravgiften för din personal, till Skatteverket. Du måste också ge personalen ett lönebesked varje månad och kontrolluppgift en gång om året, där det framgår hur mycket den anställde har tjänat under året och hur mycket skatt som betalats.

Om du driver restaurang, frisersalong eller tvätteri måste du ha en personalligare, där det tydligt står skrivet med namn, personnummer och arbetstider för varje dag, vilka som arbetat hos dig.

Innan du anställer personal är det viktigt att du ser över företagets försäkringsskydd, så att försäkringen täcker både att en anställd skadas på jobbet, eller att en anställd gör något som skadar företaget eller kunderna.

Ifall du tycker att det kostar mycket pengar att ta steget från att vara helt egen till att ha en anställd i företaget, kan du försöka hitta personal med subventionerad anställning. Det finns flera sorters subventionerade anställningar:

Nystartsjobb – om du anställer någon som varit arbetslös en längre tid, kan du via Arbetsförmedlingen få ersättning för dubbla arbetsgivaravgiften lika länge som personen varit arbetslös. Förutsättningen är att personen är över 21 år och har varit arbetslös i mer än ett år. Om personen exempelvis får en lön på 25 000 kronor i månaden, betalar Arbetsförmedlingen 13 825 kronor av detta till dig i nystartslöneersättning. (2015)

Instejsjobb – denna anställningssubvention gäller om du anställer någon som är ny i Sverige. Kravet är att personen ska vara över 20 år, vara inskriven som arbetssökande på Arbetsförmedlingen, och ha ett uppehållstillstånd som inte är äldre än 36 månader. Det kan också vara någon som har ett så kallat uppehållskort och som är familjemedlem till en EU-medborgare. Om detta uppfylls så kan du få ekonomiskt stöd av Arbetsförmedlingen med upp till 80 procent av lönekostnaden. Du kan som längst få stödet i 24 månader.

Lönebidragsanställning – om du anställer en person med funktionsnedsättning, kan du som arbetsgivare få bidrag från Arbetsförmedlingen på upp till 80 procent av lönekostnaden. Men lönetaket är 16 700 kronor per månad. Har personen högre lön än så, får du betala resterande lön utan lönebidragsersättning.

Särskilt anställningsstöd – om du anställer någon som varit arbetslös en längre tid och som ingår i jobb- och utvecklingsgarantin kan du få ersättning av Arbetsförmedlingen med upp till 85 procent av lönekostnaden i upp till två år.

Arbetsförmedlingens insatser för arbetslösa förändras ibland av politiska beslut. Ta kontakt med arbetsförmedlingen eller läs på deras hemsida om vad som är aktuellt just när du funderar på att anställa.
www.arbetsformedlingen.se

ORDLISTA

Samhällsstöd – Ekonomisk hjälp från myndigheter och samhälle

Arbetsgivare – Person eller företag som ansvarar för att en annan person får arbete.

Anställningsform – Hur någon är anställd, exempelvis visstidsanställning, timanställning eller tillsvidareanställning

Personalliggare – Lista över den personal som arbetar i ett företag.

Kontrolluppgift – Årlig sammanställning till anställd om utbetalning av lön och skatt.

Tidsbegränsad anställning – En anställning som endast pågår under en viss period.

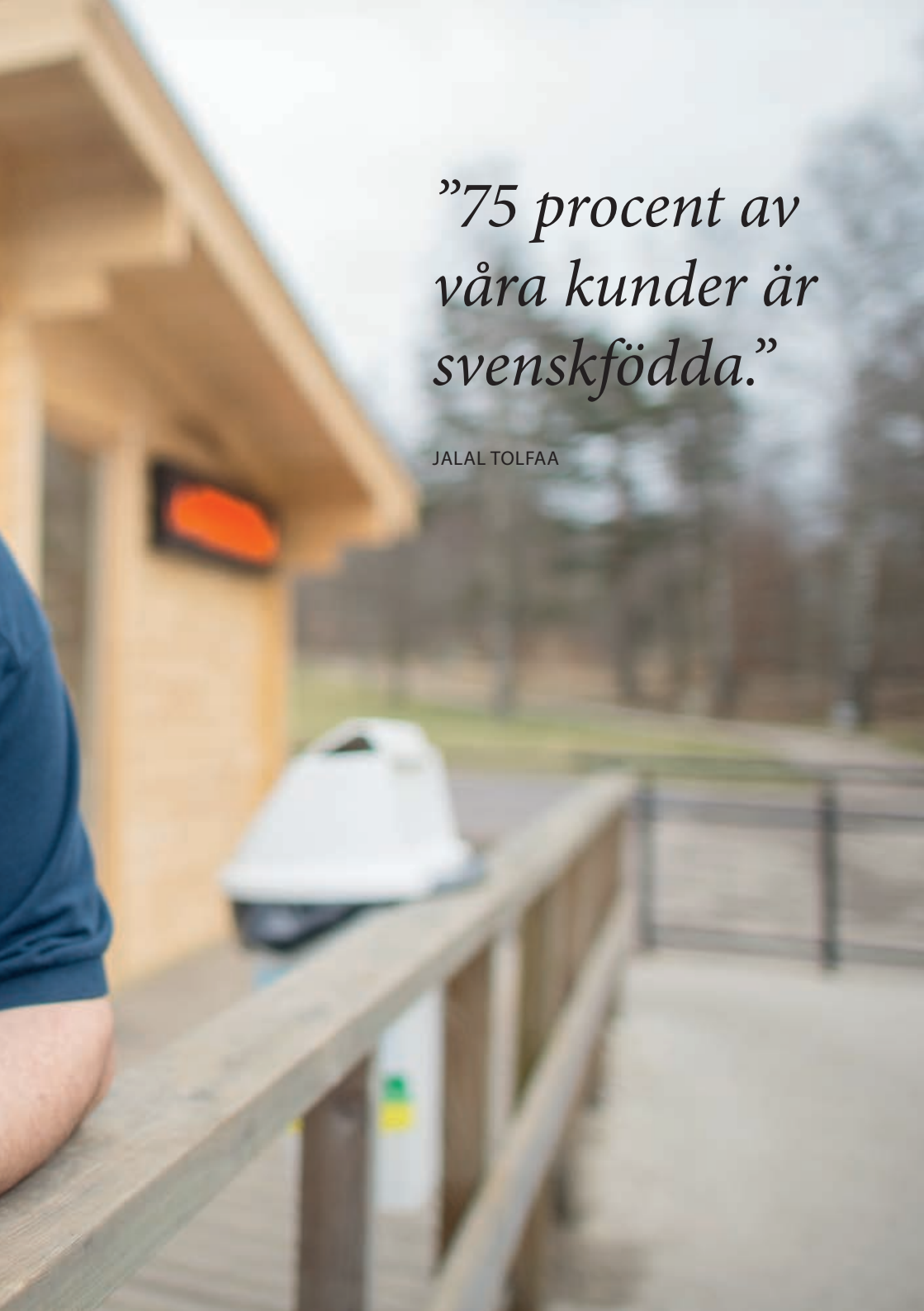
Projektanställning – En anställning som pågår under en viss projekttid.

Timanställning – Anställning per timme

Tillsvidareanställning – Så kallad fast anställning, anställning fram till pensionering

A person wearing a blue short-sleeved shirt is leaning their arm on a wooden railing. In the background, there is a wooden building with a glowing orange light fixture. The scene is outdoors, possibly on a balcony or walkway, with a blurred background of trees and a fence.

*”75 procent av
våra kunder är
svenskfödda.”*

JALAL TOLFAA

Jalals arabiska restaurang

När kommunen skulle snygga till Storgatan i Växjö, fick man en gammal kiosk på halsen. Den behövde flyttas eller tas bort. På det kommunala fastighetsbolaget fick man idén att kiosken kunde renoveras och flyttas till en stor park i bostadsområdet Araby. Människor kände sig otrygga när de gick genom parken. Med kiosken skulle det finnas ögon i parken och dessutom god mat.

Idag drivs den vackra och nyrenoverade kiosken av Jalal och Nada Tolfaa. De fick en försörjning och Växjöborna fick ett fantastiskt matställe.

Jalal och Nada döpte restaurangen till Nano Rasta, med inspiration från den restaurang paret tidigare drev i Bagdad. Det var i Bagdad de lärde sig yrket.

– Min pappa hade också restaurang, berättar Jalal. Från att jag var 15 år gick jag dit och arbetade efter skolan. När jag var 18 år kunde jag köpa en egen liten restaurang, som jag sen utvecklade. I 20 år drev de restaurangen framgångsrikt i stadsdelen Baldeat, en stadsdel med många Palestinier. Sen kom kaoset. Hals över huvud flydde familjen till Sverige. Och här blev Jalal arbetslös.

– Jag fick en praktikplats på en restaurang i Växjö, men det kändes inte bra.

Så när möjligheten gavs att ta över kiosken i Arabyparken, då klippte han till direkt.

Jalal satte upp ambitiösa menyer, med alla de rätter som ett bra arabiskt kök brukar erbjuda. Trots att köket är litet, skulle de servera mat av högsta klass. Det dröjde inte länge förrän kunderna kom.

– 75 procent av våra kunder är svenskfödda.

Ändå ligger restaurangen i ett område där många utrikesfödda bor. Jalal är glad att nya människor nappar på hans matkultur.

Vad är skillnaden mellan att driva restaurang i Sverige och i Bagdad?

– Det var lättare i Bagdad. Människor åt inte på så bestämda tider. De kom lite då och då. Här i Sverige äter väldigt många precis klockan 12. Hela landet har samma lunchtid.

Jalal och Nada tycker inte att det har varit svårt att ha restaurang i Sverige. Det är ungefär samma villkor överallt på planeten, tror de. Man måste servera god mat, och vara trevlig. Då funkar restaurangen. Själva började de smygande, utan att ta lån. Lokalen fanns ju, och hyran blev rimlig eftersom kommunen hade intresse av att få en positiv verksamhet till parken.

– Svenskarna gillar arabisk mat. De älskar spännande sallader, och färsk falafel. Det har gått bra för oss ända sedan vi startade, mycket kunder.

Många som öppnar restaurang tänker att priset på maten är helt avgörande. Men Jalal har märkt att svenskarna upplever kvaliteten som viktigare än priset. Fast de som är arbetslösa i området tänker förstås mycket på priset. Här finns en skillnad.

Ett problem för kiosken är vädret. Eftersom kunderna måste sitta utomhus eller ta med maten hem, har det varit problem under den kalla delen av året, och när det regnar. Men Nano Rasta har nu förhandlat med kommunen, och fått ett Attefallshus uppfört bredvid kiosken. Nu kan kunderna sitta inomhus året om.

Vad är ert tips till dem som vill öppna restaurang?

– Maten blir god när kocken skrattar. Det ska vara en bra stämning runt kiosken, som kunderna känner. Och det gäller överallt på jorden. Kunderna ska alltid känna sig nöjda, och lyckliga. Det måste alltid vara hög kvalitet på maten.

”Maten blir god när kocken skrat- tar. Det ska vara en bra stämning runt restaurangen, som kunderna känner. Och det gäller överallt på jorden.”

Är det problem med myndigheterna i Sverige, med Skatteverket och livsmedelstillsynen?

– Nej, jag tycker inte att det är problem. Man måste ta hjälp av en ekonom, så att papper och skatter alltid är i ordning. Och livsmedelstillsynen är visserligen annorlunda här. De kommer ut från kommunen och tittar. Men de är bra och trevliga. Och hygienen var precis lika viktig i Bagdad, även om det aldrig kom någon och tittade.

På kommunen talar man om restaurang Nano Rasta i par- ken som en viktig plats. Här möts svenskfödda och utrikes- födda från olika samhällsklasser, mitt i miljonprogramsom- rådet. Alla vill äta hos Jalal och Nada.

Kanske betyder den lilla restaurangen mer för integratio- nen, än alla de integrationsmöten som brukar hållas för att försöka förbättra området? Till Nano Rasta kommer olika kategorier av människor alldeles naturligt.

Nada tänker att Jalal kunde hjälpa andra som vill starta res- tauranger.

– Han vet ju hur man lyckas, säger hon. ■

Attefallshus

Ett billigt och enkelt sätt att lösa en mindre företagslokal är att sätta upp den som ett "Attefallshus" utanför den bostadsfastighet man har. Det är lätt att få tillstånd för så kallade Attefallshus. De anses som komplementbyggnader till den vanliga byggnaden på tomten, och behöver därför inget bygglov. Ett Attefallshus är upp till 25 kvadratmeter stort.

Livsmedelsregler för restauranger

Den som startar ett kafé eller en restaurang i Sverige, måste registrera sin anläggning hos kommunens miljö- och hälsoskyddskontor eller motsvarande innan det är tillåtet att öppna. På miljökontoret vill man veta vilket kök som används, adressen, och vilken typ av mat som kommer att serveras. Det är ett ansvar både för restaurangen och för kommunen att inte människor blir sjuka. Den som driver restaurang har ett ansvar att servera säkra livsmedel. Miljökontoret har ett ansvar för att det utförs livsmedelskontroller.

Tidigast två veckor efter att anmälan lämnats in kan man påbörja verksamheten.

På miljökontoret vill man också veta att grundförutsättningarna är goda, att det finns bra lokaler för verksamheten, lämplig utrustning och goda arbetsrutiner. Man vill också se en plan, ett egenkontrollprogram, för hur det säkras att köket håller god hygien. Skulle någon bli sjuk av maten, är det viktigt att restaurangen kan visa att man verkligen följt planen, att man gjort allt för att hålla en god kökshygien. Man ska när som helst kunna visa upp sitt egenkontrollprogram.

Men ett bra egenkontrollprogram är inte bara viktigt för kommunen. Livsmedelsföretagare är skyldiga enligt lag att följa ett egenkontrollprogram som är anpassat för verksamheten. Det är ännu viktigare för dig som driver restaurangen. Skulle alla som äter dagens lunch på din restaurang bli magsjuka, och någon tipsar tidningen som skriver om

detta, innebär det ofta att kunderna helt försvinner och att restaurangen får lägga ned. Det finns många exempel på restauranger som fått lägga ned för att kunderna blivit magsjuka vid ett enda tillfälle. Så det gäller att vara noggrann.

Men om man bara fått rutinerna att fungera i vardagen, är det vare sig svårt eller konstigt. Det handlar om att göra ett bra egenkontrollprogram, som sedan följs varje dag, naturligt och enkelt.

Konsten att göra ett egenkontrollprogram för livsmedel

I ditt egenkontrollprogram för livsmedel behöver du beskriva för kommunen hur du löser följande:

- *Utbildning* – hur du garanterar att all personal som hanterar livsmedel har tillräcklig kunskap för att matserveringen ska vara säker. Vem utbildar? Hur ser restaurangchefen till att all personal följer egenkontrollprogrammet? Alla på restaurangen måste ha kunskaperna. Alla måste följa rutinerna.
- *Varumottagning* – vilka kontroller ni gör under mottagningen av varor, exempelvis kontroll av att varorna håller rätt temperatur och att förpackningarna inte är skadade. Vad ni gör om något är fel. Tänk om en lastbil levererar varor till restaurangen i en smutsig låda, som stått länge på ett lager där det finns råttor och fåglar. Hur hanteras inkommande gods? Det får inte vara så att varje leverans till restaurangen är ett hot mot hygien och livsmedelskontroll.
- *Separering* – hur förvaras livsmedlen? Hur håller man specialkost och andra livsmedel åtskilda? Allergiker kan bli sjuka redan vid spår av det de inte tål.
- *Rengöring* – vilka rutiner har man för städning av restaurangen, hur ofta kommer man skura golven i restau-

rangen, torka av skåpen, städa bakom spisen och kylskåpet och så vidare? Detta måste beskrivas. Vad rengörs dagligen i restaurangen och vad rengörs mer sällan (varje vecka, varje månad eller varje halvår). Var förvaras rengöringsmedel och städutrustning? Kemikalierna får aldrig komma nära maten. Rutinerna för rengöring bör följas med ett årsschema där varje städning bockas av.

- *Vatten* – hur garanterar företaget att vattnet håller god kvalitet? Har man kommunalt vatten, egen brunn eller vatten i dunk?
- *Personlig hygien* – Det blir lätt farliga bakterier om personalen inte tvättar händerna efter de olika arbetsmomenten eller när de varit på toaletten. Bakterierna kan också växa om de arbetar i smutsiga kläder, eller inte har mössa när de står vid grytorna. Vilka regler har företaget när det gäller arbetskläder? Hårskydd? Smycken och armband? Smycken och armband får inte användas vid öppen livsmedelshandling. Vad gör man om personalen blir mag sjuk? Hur och var tvättar personalen händerna? Var röker personalen, ifall de röker? Vad gäller rökning så gäller också att man inte ska röka i sina arbetskläder, samt att man ska tvätta händerna efter rökning, och helst inte röka alls på arbetstid.
- *Skadedjur* – Vad gör ni för att se till att det inte finns skadedjur i restaurangen. Det är inte hygieniskt att ha silverfiskar eller myror i köket. Och det är inte trevligt om en råtta springer över köksgolvet. Vad gör ni om skadedjur upptäcks? Får hundar besöka restaurangen?
- *Tid och temperatur* – Om ett kylskåp inte är tillräckligt kallt bildas mycket bakterier. Hur mäter ni och dokumenterar temperatur för tillagning, varmhållning, nedkyllning och upphettning, temperatur i kyl och frys och vid disk? Hur ofta kontrollerar ni detta? Vilka temperaturgränser accepterar ni? Vad gör ni om livsmedlen är för varma eller för kalla? Hur tinas frysta livsmedel upp?

- *Märkning* – vem ansvarar för att maten verkligen innehåller det som står på menyn? En nötallergiker kan bli döds sjuk av bara lite nötrester i maten. Hur upplyser ni kunderna om matens innehåll? Hur gör ni för att kontrollera att inte en öppnad förpackning blivit för gammal? Hur märker ni egna matförpackningar som ni säljer? Hur förvarar ni rester? I en öppen tallrik på en bänk? Eller i en stängd plastlåda i frysen med en lapp på om innehåll och datum? Man måste visa att man har bra rutiner för förvaring av livsmedel. Vilka förpackningar används till livsmedlen? Material som kommer i kontakt med livsmedel ska vara märkta med glas och gaffelsymbol eller så ska det finnas intyg från leverantören att materialet är godkänt för livsmedel. Vissa plaster är tillverkade för att användas för kalla livsmedel och inte att hålla varma i vid tex nedkylning. Se till att använda rätt sorts utrustning/material.
- *Förpackningar* – Hur kontrollerar ni att de förpackningar ni använder är lämpliga att använda i kontakt med livsmedel? Var förvaras förpackningsmaterialet?
- *Underhåll* – hur upptäcker och åtgärdar ni underhållsbehoven på restaurangen, exempelvis trasigt kakel. Vem ansvarar för detta? Hur säkerställer ni att köksfläktar och annat är väl underhållna och fungerande. Hur ofta byter ni filter i köksfläkten?
- *Spårbarhet* – hur gör ni när någon säger att de blivit sjuka av att äta hos er? Hur kan ni spåra vilken mat det rör sig om? Vet ni varifrån all mat kommer innan den kom till er restaurang?
- *Ursprungsmärkning av nötkött* – nötkött måste vara märkt med styckningsdatum och ursprungsland. Vilka rutiner har man på restaurangen för att kontrollera detta? Hur märker man det kött man arbetar med, och serverar. Det ska finnas referensnummer på köttet, och en tydlighet i varifrån köttet kommer, var djuret är fött, dött och gött.

- *Faroanalys* – beskriv vilka faror som kan uppstå och hur ni ska undvika att de händer i er restaurang. Beskriv både fysikaliska, kemiska och mikrobiologiska risker.
- *Avfall och returgoods* – hur hanteras restaurangens sopor och hur ofta görs soprummet rent? Var finns det utrymme för gamla brödbackar och läskbackar, tomkartonger med mera. Det blir mycket farliga bakterier om man har gamla sopor i restaurangen. Sopor luktar också. Dessutom drar soporna till sig skadedjur. Man måste visa att soporna aldrig finns nära maten.
- *Revision* – hur ofta planerar ni att göra revision, det vill säga gå igenom hela kontrollprogrammet och se så att allt är bra, och att rutinerna verkligen följs. Vem ändrar i kontrollprogrammet när det behövs?

Oanmälda besök

Tänk på att kommunens miljö- och hälsoskyddsinspektörer kan komma när som helst på besök till din restaurang för att se så att allt är hygieniskt, kontrollera att ni verkligen följer ert eget kontrollprogram. De behöver inte ringa innan de kommer.

Så fixar du en bra arbetsmiljö på restaurangen

Människor som arbetar på restaurang utsätts ofta för stress och tunga lyft. Andra vanliga olyckor är brännskador och att skära sig på knivar. Se till att arbetsmiljön är bra redan från början. Arbetsmiljöverket har rekommendationer om hur man får en bra arbetsmiljö i köket.

- Använd hjälpmedel istället för att bära, exempelvis en vagn eller hiss. Bär tunga föremål nära kroppen.
- Det är bra om du kan ha ett höj- och sänkbart arbetsbord i köket, så att du får rätt arbetsställning när du arbetar. Försök att växla mellan att stå och sitta när du arbetar.
- Se till att golvet är bra, helst ett strävt golv. Se också till att du har bra skor, med en sula som greppar bra och heltäckande ovansida, ifall du spiller något varmt på fötterna.
- Använd handskar när du städar och diskar. Akta dig för att komma i kontakt med starka kemikalier. Se till att ha en anordning för ögonspolning om du skulle få starka kemikalier i ögonen.
- Se till att ha jordfelsbrytare till de elektriska maskinerna och ett tippskydd till stekbordet så att det inte kan ramla.
- Se till att det är bra belysning i köket och en god ventilation.
- Och glöm inte att ta ordentliga raster. Att få vila mellan varven minskar belastningen i köket.

Läs mer i Arbetsmiljöverkets häfte: ”Bra arbetsmiljö på din restaurang”. Häftet finns att ladda ner bland publikationerna på Arbetsmiljöverkets hemsida: www.av.se.

Fixa en bra och billig ventilation

Till det verkligen dyra med att starta ett restaurangföretag, en bilverkstad, en frisersalong och många andra företag – hör ventilationen.

Ventilationskostnaderna för en vanlig pizzeria kan lätt uppgå till 300 000 kronor. Många lägger ner sin företagsdröm när de får höra om detta. Men det finns lösningar.

Staffan Håkansson driver ventilationsföretaget ST-vent AB i Växjö. Han har ofta försökt hjälpa nya entreprenörer, att hitta godkända lösningar som inte blir så kostsamma. Det här är Staffans tips för att så billigt som möjligt få en godkänd ventilation i en ny lokal.

- Börja verksamheten med ett begränsat arbetsområde. Man måste inte lackera om bilar första veckan man startar bilverkstad. Och man kan driva restaurang utan stekbord och fritöser. Man kan göra fantastiskt god restaurangmat med hjälp av två begagnade spisar och två vanliga köksfläktar. Sen när verksamheten börjar dra in mer pengar, då kan man utöka arbetsområdet, skaffa fler tillstånd, och köpa in mer avancerad ventilation, vilket i så fall krävs.

”Inred lokalen smart så behövs det inte lika avancerad ventilation.”

STAFFAN HÅKANSSON

- Förhandla med fastighetsägaren om de kan betala ventilationen, ta reda på vad det skulle göra för hyran. Blir det för dyrt, fundera på om du själv skulle kunna bygga ventilationen, kanske ta hjälp av någon du känner som är händig.
- Fråga andra som jobbar i din bransch, vad den snabbaste och bästa ventilationsfirman heter i din stad. Du måste hitta en ventilationsfirma som känner lite för dig, och som förstår din situation.
- Ventilation är inte som badrum, att det måste vara gjort av en fackman för att försäkringen ska gälla. Man kan själv installera sin ventilation, eller ta hjälp av en kompis. Men köp först en timme eller två av en riktig ventilationsfirma, som går igenom lokalen, och skriver ned vilka flöden och mängder som behövs, vilken storlek och typ av fläktar som krävs för att få en bra ventilation. Installera sen själv eller ta hjälp av en kompis, och be sedan ventilationsfirman komma och titta på det färdiga resultatet, försök att få en slutbesiktning genom ventilationsfirman.
- Du bör också ha ett samtal med sotaren innan du bygger ventilationen. Det måste gå att rensa systemet från smuts och sot. Annars får du göra om det.
- Vanligtvis säljs ventilationsutrustning bara genom grossister, till ventilationsinstallatörerna. Men det går faktiskt att hitta mer och mer hos de välsorterade byggfirmorna, där också du kan handla. Det är också smart att söka lite på nätet, på de fläktar du fått tips om, själv ta reda på var du kan köpa dem. Kolla på Blocket, och fråga ventilationsfirmorna, om de har begagnat att sälja.
- Inred lokalen smart så behövs det inte lika avancerad ventilation. Placera exempelvis hårtvättstolarna i frisersalongen nära lokalens naturliga utsug, ofta vid fönstret, så behöver du inte bygga en särskild ventilation för hårtvätt.

- Gör ingen vansinnig ventilationsinstallation, helt efter eget huvud. (Staffan har mött restaurangägare som byggt helt själva utan att fråga ett proffs. Ibland har de dragit in massor av kall luft utifrån, så att de sen får betala jättemycket för att värma upp lokalen. Det är inte heller så kul att äta på en restaurang där det fläktar iskallt på vintern.) Man tjänar ofta in pengarna det kostar att ta råd av ett proffs.
- Tänk på att komma överens med fastighetsägaren om hur luften ska ledas ut så att lokalens ventilation inte påverkar övriga husets ventilation. Om luften leds ut genom en yttervägg får det inte störa de boendes friskluft eller ge luktstörningar utanför balkonger och liknande.
- Hur du än installerar, så måste du ha en beskrivning av ventilationen som följer gällande regler och som kan godkännas av byggnadsnämnden i din kommun. Du måste också ha byggt det så bra att det håller för ett oanmält besök från Arbetsmiljöverket. Ja, och så måste det som nämnts godkännas av sotaren för återkommande rensning.
- Det finns inga genvägar till lagar och regler om ventilation. Men man kan ändå komma billigare undan än man först tror. Om man är lite klurig.

ORDLISTA

Jordfelsbrytare – En strömbrytare som stänger av strömmen vid fara eller problem, ofta kopplad till ett säkrings-skåp

Byggnadsnämnden i kommunen – Den avdelning i kommunen som arbetar med byggnadstillstånd

Arbetsmiljöverket – Statligt verk som har översynen över säkerheten på de svenska arbetsplatserna.

Ventilation – luftväxling

A photograph of a person in a patterned garment holding a green tag, with a flock of sheep in a barn background. The person is in the foreground, slightly out of focus, and the sheep are in the background, also slightly out of focus. The barn has wooden walls and windows.

*”Kommunen
förstod att får
är trevligare än
gräsklippare.”*

MUHAMAD MUHEBI

Muhamad Muhebi är fårbonde

Muhamad Muhebi arbetade med får i sitt hemland Afghanistan. När kriget fick honom att fly till Sverige, hamnade han i en hyreslägenhet i Växjö. Men Muhamad ville fortsätta med fåren trots att han bor i en lägenhet mitt i stan. Efter några års kämpande är han återigen fårbonde, denna gång i Sverige.

Sedan Muhamad Muhebi läst på Mackens lantbruksskola på lätt svenska under ett år och praktiserat på olika lantbruk, ville han komma igång med eget företag.

Tillsammans med en av sina lärare från lantbruksskolan gick han upp till kommunens ekolog och föreslog att man skulle kunna beta stadens grönområden med får istället för att klippa med bullriga och miljöovänliga gräsklippare. Kommunekologen nappade. Man gjorde gemensamt en projektansökan till Jordbruksverket. Och man fick pengar.

Muhamad började försiktigt med några få får, i samarbete med bonden Lars-Erik Johnsson på Osaby gård utanför Växjö. Fåren fick vara på Osaby under vintern. Här började sedan ett tålmodigt och långsiktigt arbete att varje år spara tacklammen, och på så vis låta flocken växa systematiskt. Just nu har Muhamad 50 får. Detta ger en inkomst på kanske 30 000 kronor om året. För att verkligen kunna leva på fåren behöver Muhamad låta flocken växa till mellan 300 och 400 får. Idag försörjer han sig också som lantarbetare. Drömmen på sikt är att helt leva av de egna fåren.

Lars-Erik och Muhamad har hjälpts åt med att sätta upp fårnät, fyra kilometer nät har hittills kommit upp. Kommunen betalar stolparna och Jordbruksverket nätet. Man vill nu gå vidare och ha får i fler bostadsområden runt stan. Muhamad har också fått ett uppdrag av den privata golfklubben, att låta fåren beta runt golfbanan.

På varje ställe där Muhammad Muhebis får betar kan man få EU-stöd för marken, arealstöd eller restaureringsbidrag. Dessa pengar söks av Muhamads företag. När markerna klipptes med gräsklippare fick kommunen inga EU-stöd. De intäkter han idag har för verksamheten är dels försäljning av lamm (kött), dels ersättning från kommunen och från golfklubben för att gräset ”klippes” med får, och dels EU-stöd för att markerna hålls fina.

I en förlängning skulle man också kunna ta betalt av människor som vill ha får betande utanför sina sommarhus.

Men EU ställer också krav. Det gäller att sätta sig in i alla regler, om man ska få arealstöden. Man får exempelvis inte ha växten gullris växande i beteshagarna, vilket fordrar arbete eftersom gullris är ett mycket vanligt ogräs. Han har tagit hjälp av en revisor med ekonomi och redovisning, för att helt kunna ägna sig åt fåren och det praktiska arbetet.

Muhamad vill nu gå vidare och inreda ett eget fårhus nära staden. Kommunen har köpt upp ett antal torpställen med ladugårdar runt om Växjö, för stadens framtida expansion. Ett av dessa torpställen kan Muhammad få hyra billigt. Man kommer att söka projektmedel för att nu under hösten bygga om det.

– Det är inga problem att börja med får i Sverige, säger Muhammad. Jag tror att man kunde göra samma sak i fler kommuner. Prata med någon på kommunen om att det väl är finare att ha får än maskiner, billigare, tystare och bättre för miljön.

På många orter finns det också ett skriande behov av när-odlade ekologiska grönsaker. Det går helt enkelt inte att få tag på, trots att efterfrågan finns.

– Många invandrare tänker nog att det är svårt att jobba med lantbruk i Sverige, svårt att bo på landet. Det är synd, för det finns mycket jobb på landsbygden i Sverige. För ungdomar exempelvis, är det mycket lättare att få sommarjobb på landet än i stan, menar Muhammad.

”Många invandrare tänker nog att det är svårt att jobba med lantbruk i Sverige, svårt att bo på landet. Det är synd, för det finns mycket jobb på landsbygden i Sverige.”

Själv kommer han ändå bo kvar i lägenheten i stan, trots att han arbetar med får.

– Jag har tre barn som nu har sina fotbollslag och kompisar inne i stan. Det är svårt att flytta på tonåringar, långt ut på landet. De vill inte det. Men hade barnen varit yngre hade vi absolut flyttat. Du vet, små barn älskar djur. Men stora barn säger att ”djuren luktar”. Ha ha.

Muhamads fru går just nu en restaurangutbildning i Växjö.

I hembyn Jaghori i Afghanistan plöjde Muhammad med oxe. Han hade en ko och ett hundratal getter och får. Till skillnad från Sverige så gick fåren fritt, med en herde. Men det finns också likheter. I bergsområdena där Muhebi bodde fanns det också snö och vintrarna var kalla. Precis som i Sverige fick man samla in hö för vintern och hålla djuren inomhus några månader om året. Det var ett bra liv tills kriget började.

– De började konfiskera mark från privata bönder. Då flydde vi.

Hur ser framtidsdrömmarna ut?

– Drömmen är dels att kunna renovera en av kommunens förfallna ladugårdar till ett fungerande fårhus förhoppningsvis redan nu i höst och dels att på sikt börja med egen slakt. Jag skulle vilja sälja halalslaktat lammkött. Många vill ha sådant kött. Lyckas inte det vill jag lämna köttet till Bonnakött, ett slakteri som ägs gemensamt av ett antal småländska bönder, och som gör att man kan få bättre betalt per kilo.

När detta skrivs har Muhammad och Lars-Erik just tilldelats Växjö kommuns första miljöpris för arbetet med ”Får i stan”. Priset kallas ”Växjös gröna gärning”. ■

Att hålla djur i Sverige

Alla som håller tamdjur i Sverige måste följa djurskyddslagarna. Dessa lagar säger bland annat att kor, får och getter ska gå ute på somrarna. Egentligen kan de gå ute hela året, men under den kalla årstiden måste de ha tillgång till en ligghall, där det är rent och torrt och där de kan skyddas sig från oväder. En ligghall kan vara en mycket enkel byggnad med plankväggar och plåttak, en byggnad som i mindre skala kan vara möjlig att bygga själv.

Alla kor, får och getter i Sverige måste också vara örönmärkta med produktionsplats och nummer. Dessa nummer och märkningar får man genom att anmäla djuren till Jordbruksverket.

Innan man börjar med djurhållning, måste man också registrera sin anläggning hos Länsstyrelsen.

För mer information om de regler som gäller för djurhållning i Sverige, läs informationen på Jordbruksverkets hemsida: www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur

EUs olika stöd för lantbruk

Det finns flera olika stöd att söka för den som startar eget jordbruk i Sverige. På Länsstyrelserna finns handläggare som kan berätta om de pengar som går att söka. Jordbruksverket ger ut broschyrer om stöd till jordbruket på lätt svenska.

Här är några av de viktigaste stöden:

- Nästan alla bönder i Sverige söker och får ett så kallat **Gårdsstöd** från EU, utbetalat via Jordbruksverket. Gårdsstödet är ett inkomststöd som utbetalas per hektar brukad mark. Kravet för den som söker är att man måste bruka minst fyra hektar jordbruksmark och ha minst fyra stödrätter. Stödrätter kan man söka ur den nationella reserven, hyra eller köpa av någon annan.

- Den som betar kommunens jordbruksmark med får, kan också söka gårdsstöd. Klippes den kommunala jordbruksmarken med vanliga gräsklippare går det däremot inte att söka gårdsstöd.
- Bedriver man ekologiskt jordbruk, går det också att söka *stöd för ekologisk produktion*, vilket lämnas för både djur och växter. För att du ska få ersättning för djur och växter måste båda vara certifierade. För att få ersättning för växtodling räcker det att växtodlingen är certifierad. Pengar kommer från EU och Sverige, och utbetalas via Jordbruksverket. Det finns även stöd för omställning till ekologisk produktion.
- Man kan också söka *Miljöersättning för betesmarker och slätterängar*. Det handlar då om stöd för att beta eller slå gräsmark. Den som söker måste sköta marken i minst fem år. Marken måste vara godkänd enligt reglerna när man börjar söka. Det går alltså inte att söka pengar för igenvuxen mark. Extra medel går att söka för den som vill sköta marker som har natur- och kulturvärden, samt om man slår med lie eller torkar hö genom hässjning eller vändning, med mera. Länsstyrelsen gör då en åtgärdsplan där det står hur marken ska skötas.
- *Kompensationsstöd* är ett ekonomiskt stöd för att bruka mark i områden där det är svårare att odla. Du kan få ersättningen om du har djur och producerar foder eller om du odlar spannmål. Ersättningen räknas ut utifrån hur många djur du har i förhållande till hur mycket areal du odlar fodergrödor på. Odlar du spannmål får du ersättning per ha.
- Yngre lantbrukare, under 40 år, som startar jordbruksföretag kan ansöka om *Startstöd*, också detta med medel från EU och Jordbruksverket.
- Den som behöver renovera eller bygga en ladugård åt sina djur, kan ansöka om *investeringsstöd*, vilket kan uppgå till 40 procent av investeringskostnaden.

Detta stöd söks i konkurrens med andra. Alla kan därför inte räkna med att få pengarna. Det går även att få investeringsstöd för odling av fleråriga växter – äpplen exempelvis.

- Den som vill pröva nya jordbruksmetoder, eller starta ett nytt företag kan också söka **Leaderpengar**. Sök i så fall upp den lokala leaderorganisationen där du bor.
- För alla stöd gäller att man bör kontakta landsbygdsenheten på Länsstyrelsen där man bor. Det är länsstyrelsen som handlägger alla ansökningar, gör kontroller på plats för att se att stödets regler följs samt fattar beslut om utbetalning. Aktuell information hittar du också på Länsstyrelsens och Jordbruksverkets hemsidor, exempelvis på:

www.lansstyrelsen.se/kronoberg

www.jordbruksverket.se

ORDLISTA

Arealstöd – Stöd för att marker ska brukas och inte växa igen

Ekologisk – Odling utan konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel

Investeringskostnad – Kostnaden för en investering, exempelvis för ett nytt fårhus

Produktionsstöd – Stöd för att producera en viss gröda eller vara

NAME: [unreadable]
[unreadable]
[unreadable]
LINA TAXI

MINI
[unreadable]

A person wearing a blue jacket is leaning against the front of a silver Volkswagen car. The car's headlight is on, and the license plate is yellow with the text 'DK7 15 T'. The background is a blurred outdoor setting with trees.

*”Jag är inte intresserad
av bilar. I min bransch
handlar det om att
vara social.”*

SIRWAN AHMED KARIM

Sirwan startade taxiföretag

– Jag var första invandraren med egen taxifirma i Växjö. De andra förarna skrattade åt mig första tiden.

Men nu, flera år senare går firman bra. Sirwan Ahmed Karim har idag fyra taxibilar och tre anställda.

Det var verkligen jättesvårt i början. De etablerade taxiföretagen i staden undrade vem nykomlingen i den svarta Volvon var. Han som kom från ett annat land.

– När jag hade en kund på gång, backade de in framför mig och tog kunden. Hela första året var på det sättet. Jag hade inga pengar och inga kunder. Det var katastrof.

Sirwan tänkte att hans enda chans var att själv bjuda till. Han började förmedla kunder till de andra taxiföretagen, vara så hygglig han bara kunde – även om det ekonomiska priset blev högt.

– De andra förmedlade ingenting till mig. Men när jag hade hållit på så i ett år ungefär, så började det faktiskt bli tjänster och gentjänster. Då hade de börjat uppskatta mig och förmedla kunder till mig. Jag fick respekt. Vi började samarbeta.

I sitt ursprungsland, Sirwan är kurd från Irak, arbetade han som sjukskötare. Men så kom kriget och Sirwan flydde till Sverige. Först fick han praktik hos en möbeltapetserare, sen praktik på en restaurang i Växjö men det kändes konstigt att bara praktisera. Sirwan flyttade till sin bror i Vänersborg, tog svenskt körkort och senare taxilegitimation.

– I Bagdad skulle jag aldrig drömt om att köra taxi. Men vi är i ett nytt land nu. Jag menar, jag är inte alls intresserad av bilar, och inte av att köra bil heller. Jag tycker om att sy kläder på fritiden. Ändå blev det så här.

Första företaget han fick jobb på, var inte så kul.

– Lönen var 12 000 i månaden före skatt. 8 000 efter skatt att leva på. Jag kände mig utnyttjad. Ägaren sålde in olika uppdrag som jag skulle göra, bära soffor och hjälpa människor med allt möjligt. Jag tänkte, så här kan jag inte fortsätta så jag skaffade taxitillståndet medan jag fortfarande var anställd. Min första bil var en gammal Volvo 850.

Sirwan menar att vägen till framgång för en taxichaufför handlar väldigt mycket om det sociala. Det viktiga är hur man är som människa. Man måste ta ansvar, följa med de gamla in i lägenheten och bära väskan. Man ska köra lugnt och fint och alltid visa respekt.

”Det viktiga är att ge mina barn en framtid, att visa att allt är möjligt. I elva månader levde jag på socialen när jag kom hit. Det var inte kul. Riktigt dålig känsla var det.”

– Som invandrare måste man visa dubbelt så mycket respekt. Många tror att själva taxilicensen är det viktiga. Licensen är nästan ingenting. Hur du är som människa, det är allt. Allt de säger till dig i bilen, ska stanna i bilen. Man måste ha en hög etik, aldrig vara framfusig. Det är kunden som ska börja prata, inte du. Vill kunden att det ska vara tyst, då ska det vara tyst. Bilen ska vara tvättad och fin. Man ska ha snygga och rena kläder, kunna språket och ha ett bra bemötande.

Många säger att det är svårt att tjäna pengar på taxi. Konkurrensen är hård och priserna dumpade?

– Jo, många har ju dåliga arbetsvillkor. De kör på procent.

För att få bättre ekonomi är det bra om man kan gå ihop med andra taxiföretag, och svara på upphandlingar. Sirwan är kopplad till Sjukresor Kronoberg, vilket ger mycket arbeten med färdtjänst.

– Ja jag klagar inte. Jag ska bilda aktiebolag nu. Min fru ska sköta körrapporterna och pappersarbetet.

Framtiden?

– Jag har köpt en tomt i Vikaholm (nytt och fint bostadsområde i Växjö, vid Helgasjöns strand). Vi ska bygga ett nytt hus. Men det viktiga för mig är inte huset. Det viktiga är att ge mina barn en framtid, att visa att allt är möjligt. I elva månader levde jag på pengar från socialen när jag kom hit. Det var inte kul. Riktigt dålig känsla var det. Att försörja sig, är för mig det allra viktigaste.

På fritiden syr Sirwan fortfarande sina egna kläder. Numera som hobby och avkoppling. ■

Starta eget taxiföretag

Fakta om att starta ett eget taxiåkeri

- Lägsta ålder för att få köra taxi är 21 år. För att få tillstånd, måste man först klara Trafikverkets prov för taxi. Kunskapskraven för att få taxiförarlegitimation innefattar ett antal områden: kartläsning, körekonomi, miljö, säkerhet, bemötande, sjukdomar och funktionsnedsättningar, föraren, fordonskännedom, trafiklagstiftning och taxitrafiklagstiftning.
- Vill du sedan starta eget taxiföretag måste du genomgå personlig och ekonomisk lämplighetsprövning hos Trafikverket, därefter går det att ansöka om ett yrkestrafiktillstånd för taxi. Till den ekonomiska prövningen hör att du måste visa att du har tillgång till 100 000 kronor. Men dessa pengar kan du senare använda för att köpa en taxibil. En färdig taxibil med taxameter kan du hitta på Blocket eller på bytbil.com.
- Du kan bygga en taxibil av en alldeles vanlig bil. Men du måste köpa till en godkänd och plomberad taxameter och taxiskylt samt göra en taxibesiktning. Bilen måste också anmälas som taxi hos Transportstyrelsen. Alltihop brukar kosta ungefär 25 000 kronor. Du kan äga en enda bil och använda den både som taxi och som den egna familjens bil, men du kan i så fall bli förmånsbeskattad för resorna du gör i det privata.
- Det är ofta bra att ansluta sig till en större kedja av taxiåkerier, för att få tillgång till ett större och mer välkänt varumärke för att få in fler samtal till växeln. Samtidigt kostar det som regel pengar att tillhöra en kedja.
- Om du köper en begagnad taxi som gått mycket, kolla att den verkligen fått regelbunden service och kolla hur det står till med sånt som brukar slitas ut på taxibilar; koppeling, stötdämpare, hjulhus, växellådor och inredning.

- Innan du börjar måste du ha en bra företagsförsäkring, ifall något skulle hända. Företagsförsäkringen bör åtminstone innehålla: egendoms-, ansvars-, avbrotts-, och rättsskyddsförsäkring.

Vad gör man när alla banker säger nej?

Kanske behövs det ett visst kapital för att komma igång med företaget. Du kanske behöver köpa en maskin eller en bil. Ofta blir det problem om man är arbetslös och söker lån hos de traditionella bankerna. Det blir nej. Hur bra idé man än har.

Här är några tips på vart man istället kan vända sig.

- Det börjar växa fram mikrofinansiering, mikrofonder och kreditgarantiföreningar även i Sverige. De finns till just för dig som ska starta företag och som har svårt att få banklån i mer traditionella banker. Förebilden för dessa är ofta den internationellt kända Grameen bank, som hjälpt så många fattiga och utsatta människor i Asien och Afrika att få små lån för att få igång en verksamhet. Här finns exempelvis Mikrofonden Skåne, Mikrofonden Halland, Mikrofonden Väst. Dessa medlemsägda mikrofonder byggs nu upp över hela landet. Ta reda på om det finns någon mikrofond eller kreditgarantiförening där du bor. Fråga hos Almi eller Coompanion. De vet.
- Ekobanken är en medlemsägd bank som bland annat ägnar sig åt crowd funding. Om du har en idé som de tror på så kan banken hjälpa till att förmedla din idé till olika människor som gemensamt går i borgen i för dig, så att du kan få ett lån till uppstarten.
- Finns det en fristående sparbank på orten där du bor, gå in och prata med dem. Förklara att du ska starta ett nytt företag på orten och fråga om de har möjlighet att hjälpa dig lite. De fristående sparbankerna är ofta mer än hundra år gamla, och startade för att stärka en ort, främja

fler företag, mer jobb, bättre skolor och så vidare, på platsen. Ortens bästa är bankens mål. Hos en fristående sparbank är det ofta möjligt att få lån för lokalt företagande när andra banker säger nej.

- Man kan också spara pengar i JAK-banken, en räntefri bank i Sverige. Man får då poäng, som sedan ligger till grund för att få lån. Hinner man inte vänta på att få ihop tillräckligt många sparpoäng, kan man försöka hitta en person som sparat länge och som kan skriva ett brev till banken att sparpoäng ska överföras till dig.
- Prata med Almi. De har kontor i nästan alla svenska städer. Almi har både rådgivning och bankverksamhet. De kan ofta bevilja olika typer av lån, utan krav på lika mycket säkerhet som andra banker. Deras uppdrag är ju att få fram fler företag. De har exempelvis Företagslån, Innovationslån och Tillväxtlån. Men glöm inte att fråga om räntan. Almi ställer lägre krav på säkerhet än andra banker, men de brukar också ta ut en högre ränta.

Konsten att växla över från försörjningsstöd till eget företagande

Eftersom det brukar ta ett par år innan det går att försörja sig helt på ett nystartat företag, är det inte lätt att avsluta det kommunala försörjningsstödet samma dag som man registrerar sin F-skattsedel.

Många kommuner har grundregeln att den som står registrerad som företagare aldrig kan få försörjningsstöd. Det kommunala stödet försvinner alltså samma dag som man registrerar sitt företag. Många människor är på grund av detta rädda att starta eget. Inom fler och fler kommuner inser man idag att regeln är så hård att den motarbetar människors vilja till självförsörjning. Man börjar också förstå att 1900-talets Sverige när anställningar i stora industri-företag var det självklara, knappast kommer tillbaka. Det

behövs fler vägar till försörjning än bara traditionella anställningar. Dessutom börjar man inse att väldigt många människor som flytt till Sverige, har ett förflutet som näringsidkare. Och dessa människor vill gärna fortsätta driva företag, även om de inledningsvis kanske hamnar på försörjningsstöd i det nya landet.

I en del kommuner finns det idag möjlighet att konvertera försörjningsstödet till ett starta eget-stöd under ett bestämt antal månader. Denna modell förekommer exempelvis i Helsingborg och Växjö. I andra kommuner så som Skurups kommun och Uppsala kommun prövas längden av stödet från fall till fall, utifrån om försörjningsstödet ”kan bidra till att hushållet inom en nära framtid blir självförsörjande”. I en del kommuner, exempelvis Forshaga och Ronneby kan den som får ett starta eget-bidrag beviljat av Arbetsförmedlingen, men som inte kan försörja sig på den aktivitetserättning som utbetalas, få hjälp av det kommunala försörjningsstödet – trots att man är registrerad som företagare.

Oavsett vilka regler som gäller i din kommun, är det absolut värt att skriva ett brev till socialförvaltningen och berätta om tankarna på att starta eget, och om det i så fall skulle vara möjligt att få försörjningsstöd under en övergångsperiod. Många kommuner gör undantag för detta när det tas upp i nämnden, även om det inte riktigt står i reglementen.

Om kommunen inte hjälper till under en övergångsperiod, kan det vara en god idé att istället påbörja sitt företagande med hjälp av ett egenanställningsföretag (se sidan 57), och på så vis driva en näring utan att vara registrerad som företagare. Härigenom slipper man risken att stå helt utan försörjningsstöd. Pengarna man får från egenanställningsföretaget betraktas precis som en tillfällig anställning i ett företag.

ORDLISTA

Körrapporter – En rapport över när och hur länge man kört med ett fordon per dag

Prisdumpning – När priser sänks så mycket att varorna säljs med förlust. Företagare kan göra detta medvetet för att etablera sig eller för att slå ut en konkurrent.

Bemötande – Hur kunder blir behandlade

Lämplighetsprövning – Ett test över om en person är lämplig för en viss uppgift

Yrkestrafikstillstånd – Ett tillstånd som ges ut av Transportstyrelsen med rätt att bedriva yrkestrafik.

Förmånsbeskattning – Om en anställd i ett företag får belöning i annat än lön, exempelvis tjänstebil eller fri mobil så ska den anställde betala skatt för denna förmån.

Transportstyrelsen – Statligt verk för kontroll av säkerheten vid transporter

Stora kedjor – Många butiker av samma märke

Egendomsförsäkring – Försäkring för en speciell vara, fast eller lös.

Ansvarsförsäkring – Försäkring som täcker skadestånd ifall något går fel.

Avbrottsförsäkring – En försäkring som ersätter kostnader vid avbrott för verksamheten, exempelvis vid längre strömavbrott.

Rättsskyddsförsäkring – En försäkring som ersätter kostnader för jurist eller advokat vid en rättsvist

Mikrofond – En fond för utbetalning av mindre lån till företagare

Kreditgarantiförening – En förening som kan hjälpa företag ekonomiskt eller gå i borgen för företag

Crowd founding – Privata satsningar på ett företag eller på en idé

Löpande bokföring – Den bokföring som måste göras för varje transaktion, löpande under året

Anstånd – Rätt att få skjuta fram en betalning

Utmätning – Om man inte kan betala sina fordringar kan Kronofogden göra en utmätning, ta varor som företaget eller personen äger och sälja dem.

Osund konkurrens – Exempelvis när offentlig sektor driver näringsverksamheter subventionerade av skattepengar. Det blir i så fall inte konkurrens på lika villkor.

*”Man jämför länderna
och funderar över vad
som saknas.”*

AHMED BAKALAEV

Ahmed importerar sten från Östeuropa

– Man vill få ihop det nya landet med det gamla. Hittar man något som saknas – då vill man pröva att importera.

Ahmed Bakalaev från Tjetjenien gör Smålands finaste garageinfarter. Han är egen importör av marksten från Östeuropa.

Ahmeds släktingar arbetar med sten i Tjetjenien. Det slog honom direkt när han kom till Sverige, att det vanliga svenska markstenssortimentet är urtråkigt. I Östeuropa är det vanligt med markstenar i fler färger, fler former och med 3d-effekter. Man kan få hur spännande garageinfarter som helst. Man kan skriva eller måla bilder med stenarna.

Eftersom Ahmed också har tjetjenska kompisar i Sverige som arbetat med sten och plattsättning, fanns alla förutsättningar för att starta en egen firma.

Egentligen var målet att bli polis. I Tjetjenien arbetade han som väktare. Men för att kunna bli polis i Sverige måste han ha ett färdigt svenskt medborgarskap, och eftersom det tycktes dra ut på tiden, tänkte Ahmed att det var bättre att starta eget. Komma igång med något, slippa år av väntan.

Familjen kom till Sverige 2007, efter några hemska år under Tjetjenienkriget. Ahmed och hans fru Zarema har sedan dess fått en växande familj, nu med fyra barn.

Sedan Ahmed gav upp tankarna på att bli polis, sökte han sig till Mackens företagsskola. Affärsidén var redan från början klar, att sälja marksten och dekorsten.

– Jag tänkte att eftersom man inte kan lägga marksten på vintern, så ville jag också arbeta med sten inomhus, därför kompletterade jag markstenen med dekorsten.

Dekorsten är ett alternativ till tapeter för att få stenliknande väggar i exempelvis restauranger.

Starten var inte alldeles lätt. Ahmed lade mängder av lappar i brevlådorna för att informera om det nya företaget, men detta gav nästan inga napp alls. Det började däremot lossna när han hade gjort sina första garageinfarter. Andra människor såg att dessa garageinfarter var betydligt roligare och snyggare än grannarnas. Då börjar man undra och fråga, varifrån kommer stenen.

För Ahmed är det enkelt att importera. Han har rest till Litauen och Polen och etablerat kontakt med de bästa tillverkarna. Han har god nytta av att kunna ryska. När han nu får en beställning kan han enkelt maila den till tillverkaren, som antingen har stenarna på lager, eller gjuter dem för beställningen.

När det är dags för leverans så finns det flera åkerier som organiserar hämtningar runt om i Europa, exempelvis DHL eller Frakta billigt. Man beställer en pall på en lastbil. Den brukar levereras inom två veckor.

– Det är egentligen lika enkelt att köpa marksten från Polen som om jag hade köpt marksten i Göteborg. Man mailar sin order till företaget, och sen bokar man pallar på en lastbil.

Stenen levereras hem till kunden. Ibland får Ahmed hyra tillfällig hjälp av ett truckföretag för att lasta av stenen.

EUs fria rörlighet för varor och tjänster gör det enkelt att importera från ett annat EU-land. När det gäller import från länder utanför EU kan det vara mer komplicerat. Då måste man tänka på tull och på de handelsavtal Sverige har med landet ifråga. För länder utanför EU är villkoren kort sagt väldigt olika beroende på vilket land det handlar om.

”Om tre år hoppas jag ha en mindre egen tillverkning av marksten, i Sverige. Så att jag inte längre behöver importera stenarna.”

Ahmed tänker att många fler utrikesfödda skulle kunna leva på att importera de varor man saknar i det nya landet.

– Det är ganska självklart att man jämför länderna, och funderar över vad som saknas. Jag såg ju, att om jag börjar med sten finns det nästan bara en konkurrent i Sverige, ett företag som tillverkar lättbetongstenar. Men de har högre priser och inte så brett sortiment, så det kändes direkt som om detta skulle kunna fungera.

Hur ser framtidsdrömmarna ut?

– Om tre år hoppas jag ha en mindre egen tillverkning av marksten, i Sverige. Så att jag inte längre behöver importera stenarna.

Ja, och så hoppas han förstås att fler människor ska förstå att roliga garageinfarter är bättre än tråkiga, så att han kan leva på företaget. Det kan han inte riktigt än. Men snart. ■

ORDLISTA

Sortiment – urval av varor

import – köp och hemtransport av varor från andra länder

Tull – avgift som betalas när varor transporteras över landsgränser

Handelsavtal – överenskommelse om villkor för handel

Försäkringar

Det är många lagar och regler en företagare måste förhålla sig till och ibland går det inte som man har tänkt sig. Därför är det viktigt att ha koll på hur det fungerar med skatter, försäkringar och avtal. Om du tänker efter före, tar hjälp av andra och har bra försäkringar som passar just ditt företag kan du skydda dig om det händer en olycka eller företaget inte går så bra som du har hoppats.

Företagsförsäkringar

Alla företagare gör klokt i att teckna en företagsförsäkring. De flesta företagsförsäkringar innehåller följande delar:

- Egendomsskydd
- Avbrottsförsäkring
- Försäkring för tjänsteresor
- Ansvarsförsäkring

Som tillägg kan man också få exempelvis:

- Rättsskyddsförsäkring
- Överfallsförsäkring
- Krisförsäkring
- Förmögenhetsbrottsförsäkring
- Återställandeförsäkring
- Sjukvårdsförsäkring

Med *egendomsskydd* menas att man får ersättning om maskiner eller kontorsutrustning skadas eller blir stulna.

Med *avbrottsförsäkring* menas att man får ersättning för uteblivna inkomster exempelvis om maskinerna man använder blivit stulna eller brunnit ner, så att det inte går att utföra det arbete man planerat.

Försäkringen för tjänsteresor gäller om det händer dig något när du reser i jobbet, exempelvis om dina väskor blir stulna, du blir sjuk eller om du blir överfallen eller skadad.

Ansvarsförsäkringen är kanske den allra viktigaste delen av en företagsförsäkring. Den hjälper dig om du blir skadeståndsskyldig för att ha skadat en människa eller för materiella skador. Det kan exempelvis handla om att du som snickare har tappat något som skadat en människa på gatan, eller att du byggt ett garage som kunden inte alls är nöjd med, och som man nu kräver skadestånd för.

Rättsskyddsförsäkringen är en ersättning ifall du hamnar i domstol eller i tvist. Det kan exempelvis handla om att få advokathjälp.

Överfallsförsäkringen kan hjälpa dig om du blir utsatt för fysiskt våld.

Krisförsäkringen kan hjälpa dig att ha råd med psykologhjälp om det värsta händer.

Förmögenhetsbrottsförsäkringen hjälper dig om du exempelvis har en anställd som försöker ta företags pengar.

Återställandeförsäkring hjälper dig om du blir tvungen att återställa det du gjort till hur det var innan du påbörjade arbetet.

Med en *sjukvårdsförsäkring* har du rätt att uppsöka privatvård när du blir sjuk, så att du slipper stå i vårdkö och bli av med arbetsinkomster.

Det är svårt att jämföra priser på företagsförsäkringar, eftersom bolagen ofta har olika villkor och olika delar som ingår i företagsförsäkringen. Det bästa är ofta att skriva ned vilka delar du behöver i din företagsförsäkring, och sen fråga några olika försäkringsbolag hur mycket en företagsförsäkring med dessa delar skulle kosta för dig.

Kolla också skillnader i självrisk, alltså hur mycket du själv måste betala vid en skada.

Se till att inte hamna hos kronofogden

Thomas Andersson har arbetat som kronoinspektör på Kronofogdemyndigheten sedan 1971. Han har hjälpt mängder av småföretagare som hamnat i problem. Oftast finns det gemensamma drag hos dem som får bekymmer.

– Småföretagarna är som regel väldigt energiska människor, ofta väldigt duktiga inom sina olika verksamheter. De kämpar verkligen, menar han.

– Risken är bara att man är så engagerad i sitt arbete att man inte hinner med att sköta alla papper, och då kommer problemen.

”Betala vad det kostar att anlita någon som sköter bokföring och bokslut, det är väl använda pengar.”

THOMAS ANDERSSON

– Det är nästan alltid samma sak. Man har inte haft tid eller tagit sig tid att sköta pappersarbetet. All energi har lagts på själva jobbet. Det kan jag se som ett gemensamt problem hos dem som hamnar hos oss. Man sköter inte papperna. Det är därav problemen uppstår.

Thomas möter företagare som tänker att – jag behöver ingen hjälp utifrån. Jag kan ju själv bokföra. Det blir dessutom dyrt, om någon annan ska bokföra åt mig. Det där fixar jag. Men så räcker inte tiden till.

– Man orkar inte sätta sig med bokföringen efter kanske 18 timmars arbete

Thomas har ett enda enkelt råd till alla nya företagare:

– Betala vad det kostar att anlita någon som sköter bokföring och bokslut, det är väl använda pengar. Du kommer att tjäna på det. Det är min erfarenhet efter mer än 40 år i jobbet. Jag har sett så mycket problem, när man tror att det går att bokföra själv på nätterna.

Samhället ställer krav på löpande bokföring, på skattebetalningar och på riktig årsredovisning. Här finns inga generingar. Att ligga efter med bokföringen innebär också en väldig stress. Det skapar ett stort lugn att få hjälp utifrån. Än värre blir stressen om man inte klarar av sina betalningar och verkligen ”hamnar” hos kronofogden.

– Man hamnar i en situation att antingen sluta med företagandet eller också betala skulderna. Det går inte att fortsätta.

Thomas skulle önska att vissa företagare hade lite bättre självinsikt.

– Det är inte säkert att alla entreprenörer är pappersmäniskor. Man kanske skulle inse att: jag är bra på att driva saker, få igång saker, lägga ner ett stort engagemang på en verksamhet – men jag är inte bra på pappersarbete. Det ligger inte alls för mig. Sånt är andra bättre på.

Skulle man börja få problem, och inte ha råd att betala skatten är det alltid bäst att gå och prata med Skatteverket. Det går att få anstånd av Skatteverket och skjuta upp betalningen lite. Men har skatteskulden hamnat hos Kronofogden, då finns det inga anstånd.

– Det är tufft att driva företag i Sverige. Vi har ett väldigt högt skattetryck. Man får verkligen jobba hårt, om det ska funka.

Hamnar man hos Kronofogden med en enskild firma, så blir det ofta utmätning. Kronofogden kommer hem och tar ens tillgångar. Ett annat problem är att den som är registrerad hos Kronofogden senare får svårt att köpa hus, få banklån, köpa telefonabonnemang, med mera.

– Din ekonomiska rörlighet blir starkt begränsad.

Thomas tycker att verksamheter som inte sköter sig, de ska bort. Konstigare än så är det inte. Alla måste betala skatt i ett land. Villkoren är lika.

– Det blir osund konkurrens om vissa tillåts jobba svart år efter år, medan andra kämpar med skatten. Och de som inte alls sköter sina papper, de har ju bevisat att de inte klarar av att vara företagare, säger han.

Thomas kan beundra många invandrade företagare. Trots alla svårigheter dessa nya svenskar har med språk, och med reglerna i det nya landet, är de inte överrepresenterade hos Kronofogden. ■

Företagare i statistiken

Det finns mer än en miljon företag i Sverige. 75 procent av företagen är enmansföretag och 30 procent av alla företag drivs av kvinnor.

Det startas ungefär 70 000 företag per år i Sverige. Ungefär 7 000 företag går i konkurs varje år.

Tidningen Entreprenör lät 2011 göra en undersökning om företagare i Sverige, för att försöka förstå hur de tänker och lever. Det här är delar av vad de kom fram till:

En företagare jobbar mer än de flesta, men tjänar mindre än en genomsnittlig anställd. En genomsnittlig företagare har mindre semester än en genomsnittlig anställd. De flesta företagare vill fortsätta jobba efter pensionsåldern.

Tidningens undersökning visar också att företagare

- bor oftare i villa och villaområde än övriga befolkningen.
- är mindre religiösa.
- har bättre självskattad psykisk och fysisk hälsa än andra.
- bedömer sig själv som snyggare, intelligentare, fysiskt starkare, mer snabbtänkt och gladare än andra.
- tycker att människor går att lita på i större utsträckning än andra.
- är mer nöjda med sitt liv än andra.
- är mer nöjda med sina jobb i alla avseenden.
- är mindre oroliga för sin egen framtid och för Sveriges ekonomi.
- stödjer oftare idrottsföreningar och hjälporganisationer.
- läser oftare morgontidningar och lyssnar på nyheter i radio och tv. Är mer intresserade av politik, utrikesnyheter, ekonomi och näringsliv och kultur. Tittar oftare på nyheter på tv, tittar mindre på tv-serier.
- talar mer i mobil, använder mer internet, lyssnar mer på radio än genomsnittssvensken.

- läser mindre böcker, kollar mer sällan in bloggar, läser mindre kvällstidningar.
- är mer positiva till kärnkraft och teknik än genomsnittssvensken.
- tycker att det är viktigt att vara ambitiös, fördomsfri, djärv, inflytelserik, kompetent, intelligent och framgångsrik.
- tycker att det är viktigt med respekt och status.

Tidningen Entreprenörs bild av företagare visar inte i första hand upp en människa med god ekonomi och mycket fritid, däremot en människa som är företagsam, aktiv, optimistisk och livsglad – en person med en positiv självbild.

Visste du detta – om företagare med svensk och utländsk bakgrund

- En åttondel av alla företag i Sverige drivs idag av en utlandsfödd företagare. Invandrarnas andel bland företagen har ökat kraftigt under de sista tio åren.
- Om inte arbetsmarknaden värdesätter utlandsföddas kompetens, så vet den utlandsfödde kanske själv sin förmåga, sina kunskaper – och väljer därför att starta eget. I rena siffror visar utrikesfödda upp en högre procentuell andel i arbetslöshet än svenskfödda, men också en högre procentuell andel i företagande. Kanske är det inte så konstigt?
- Utrikesfödda kvinnors företagande har uppvisat en särskilt kraftig ökning (fördubbling) sista tio åren, även om det är en ökning från en låg nivå. De utrikesföddas barn startar inte alls lika ofta företag i Sverige som sina föräldrar.
- Infödda svenskars företagande ser genomsnittligt annorlunda ut än utrikesföddas företagande. Utrikesfödda företagare är överrepresenterade i företagsformen enskild firma. Utrikesfödda företagare sysselsätter fler människor

i sina enskilda firmor än svenskfödda genomsnittligen gör. Utrikesfödda företagare är på detta sätt en viktig grupp bland företagarna, om vi ska komma till rätta med arbetslösheten.

- Samtidigt har utrikesfödda företagare genomsnittligt en lägre omsättning i sina företag än svenskfödda.
- Svenskfödda företagare driver genomsnittligt företag med större spridning på inriktning än utrikesfödda företagare. Mer än 30 procent av de utlandsfödda företagarna i Sverige driver restaurangföretag, taxiföretag och hårvårdsföretag. Mer än hälften av alla restauranger i Sverige drivs idag av utrikesfödda företagare.
- Utrikesfödda företagare är väldigt viktiga för att öppna upp en ny utrikeshandel för Sverige.
- En stor majoritet av de utrikesfödda företagarna får sin försörjning från företaget. Svenskföddas företag startas oftare med lån än utrikesföddas företag.

KÄLLOR FÖR STATISTIKEN:

Näringslivets ekonomifakta

Företagare – här har du ditt liv, en undersökning gjord av tidningen Entreprenör 2011.

Lina Andersson och Mats Hammarstedt: *Invandrades egenföretagande – trender, branscher, storlek och resultat*

Tillväxtverket: *Företagare med utländsk bakgrund: Företagens villkor och verklighet, fakta och statistik 2012.*

Lyckad invandring – tio svenska forskare om hur man når framgång. Martin Klinthäll och Susanne Urban: *Köksingång till den svenska arbetsmarknaden? Om företagande bland personer med utländsk bakgrund.*

Tillväxtverket

Swedish Agency for Economic and Regional Growth

Tel 08-681 91 00

www.tillvaxtverket.se

**Tillväxtverket arbetar för att
stärka företagens konkurrenskraft.**

Starta företag utan pengar

Starta företag utan pengar är skriven för dig som har drivet och idéerna, men kanske inte de stora pengarna för att starta ett eget företag. Boken riktar sig också till företagsrådgivare, arbetsförmedlare, socialarbetare, utbildare och andra som i sitt arbete möter människor som behöver hitta en väg till egen försörjning. Den ger inspiration och kunskap om vad som kan behövas för att starta ett levebrödsföretag med en liten ekonomisk insats från början.

Tillväxtverket arbetar för att underlätta för fler att starta företag och för att fler affärsidéer ska förverkligas. Att ge ut den här boken är en del av det arbetet.